

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІННИЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ**

Кафедра менеджменту та публічного управління

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«УДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ МАЛОГО ТА
СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ»**

(за матеріалами Департаменту економіки і інвестицій Вінницької міської ради,
м. Вінниця)

Здобувача вищої освіти
2 курсу, групи ПУА-21д(м),
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
освітньої програми «Публічне
управління та адміністрування»
денної форми навчання

Андрія ДЯЧКА

Науковий керівник
д-р. філос. наук, професор

Наталія ЗАМКОВА

Гарант освітньої програми
канд. наук держ. упр., доцент

Ірина НІКОЛІНА

Вінниця 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ ТА ЙОГО ПІДТРИМКА НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ	6
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	18
2.1. Організаційно-економічна характеристика органу місцевої влади	18
2.2. Основні заходи та механізми реалізації Програми розвитку малого та середнього підприємництва Вінницької міської територіальної громади	27
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ МАЛОГО ТА SEREDNYOHO BIZNESU VINNYTSKOYI MISTSKOYI TERITORIALNOYI GROMADI	37
3.1 Аналіз та перспективи створення кластеру оптової та роздрібної торгівлі у Вінницькій громаді	37
3.2 Дорожня карта залучення фінансування для створення та розвитку кластера	43
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	51
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний етап соціально-економічного розвитку в Україні, що пройшов певну еволюцію, підкреслив важливість зміцнення відносин між державою, бізнесом і суспільством як основного чинника. Серед ключових аспектів — розбудова держави, регіональний розвиток, підтримка об'єднаних територіальних громад і стимулювання соціально відповідального бізнесу. Багато країн світу використовують співпрацю між владою та бізнесом як дієвий інструмент для задоволення соціально-економічних потреб та надання важливих суспільних послуг.

Малий та середній бізнес (МСБ) має значний вплив на ринок праці та економічний розвиток, забезпечуючи понад половину робочих місць у світі. У країнах із економікою, що розвивається, МСБ формують до 40% національного доходу. За прогнозами Світового банку, до 2030 року буде потрібно ще 600 мільйонів робочих місць, що робить розвиток МСБ пріоритетом для кожної країни. У країнах, що розвиваються, саме сектор МСБ забезпечує до 70% нових робочих місць. Таким чином, підприємництво є важливим джерелом доходів для державного бюджету, рушійною силою для впровадження інновацій, основним гравцем на ринку праці та ключовим фактором у розвитку людського капіталу.

Підтримка бізнесу з боку українських чиновників через ефективне регулювання та сприятливі умови стає важливою передумовою для розвитку підприємництва і поліпшення макроекономічних показників. У зв'язку з цим уряд має на меті розробку та впровадження дієвої державної політики, що стимулюватиме розвиток бізнесу, забезпечуючи сприятливі умови для його підтримки та стабільного функціонування.

Проблеми державного регулювання, підтримки та стимулювання розвитку бізнесу завжди привертали увагу як вітчизняних, так і зарубіжних економістів. Останнім часом ці аспекти досліджували такі вчені, як О.В. Дикань, О.Д. Дячун, Л.В. Прокопець, Н.Л. Фролова, О.В. Якушева, В.Ю. Стрілець та інші.

Метою кваліфікаційної роботи є аналіз діяльності Департаменту економіки і інвестицій Вінницької міської ради з розвитку та підтримки малого та середнього бізнесу на місцевому рівні з метою удосконалення публічного управління у даній сфері.

Для розкриття теми дослідження було поставлено наступні завдання:

- дослідити основні засади діяльності малого та середнього бізнесу та його підтримку на місцевому рівні;
- проаналізувати організаційно-економічну характеристику органу місцевої влади;
- дослідити основні заходи та механізми реалізації Програми розвитку малого та середнього підприємництва Вінницької міської територіальної громади;
- запропонувати шляхи удосконалення публічного управління розвитком малого та середнього бізнесу Вінницької громади.

Об'єктом дослідження є Програма розвитку малого та середнього підприємництва Вінницької міської територіальної громади на 2024–2026 роки та її основні цілі на удосконалення публічного управління методом розвитку МСП.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти формування розвитку та підтримки малого та середнього бізнесу на місцевому рівні.

Для досягнення поставлених цілей у роботі були використані методи аналізу, синтезу, узагальнення наукових джерел і нормативно-правових актів.

Інформаційною базою дослідження є матеріали науково-практичних конференцій, навчальні посібники та методичні рекомендації, спеціалізовані журнали, наукові статті українських і зарубіжних експертів, що стосуються теми дослідження, законодавчі акти України, статистичні дані, інтернет-джерела, фінансові звіти підприємства, а також результати власних досліджень.

Практичне значення отриманих результатів полягає у дослідженні основних цілей програми розвитку МСП та визначенні пріоритетних напрямків удосконалення, що дозволяє запропонувати перспективні шляхи удосконалення розвитку малого та середнього бізнесу з метою удосконалення публічного

управління на місцевому рівні.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки та практичні рекомендації, які містить дослідження, були опубліковані автором на XIII Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми ефективного соціально-економічного розвитку України: пошук молодих», що відбулася 18 квітня 2024 року на базі ВТЕІ ДТЕУ, тема статті «Підтримка розвитку малого та середнього бізнесу під час дії воєнного стану» та XI Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції «Менеджмент XXI століття: сучасні моделі, стратегії, технології», яка відбулась 10 жовтня 2024 року, на тему «Особливості діяльності малого та середнього бізнесу».

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота викладена на 50 сторінках основного тексту, робота містить 5 рисунків, 4 таблиці, список використаних джерел та додатки.

РОЗДІЛ 1

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ ТА ЙОГО ПІДТРИМКА НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Етап соціально-економічного розвитку в Україні, що пройшов еволюцію, виділив розширення відносин між державою, бізнесом і суспільством як ключовий аспект. Значення мають аспекти, що стосуються будівництва держави, регіонального розвитку, об'єднаних територіальних громад і розвитку соціально відповідального бізнесу. Багато країн світу використовують взаємодію між владою та бізнесом як ефективний інструмент для задоволення соціально-економічних потреб і надання суспільно важливих послуг.

Малий та середній бізнес (МСБ) відіграють важливу роль на ринку праці та у глобальному економічному розвитку, забезпечуючи понад половину всіх робочих місць у світі. У країнах з економікою, що розвивається, МСБ створюють до 40% національного доходу. За прогнозами Світового Банку, до 2030 року знадобиться ще 600 мільйонів робочих місць, тому розвиток МСБ стає пріоритетним завданням для кожної держави. У секторі МСБ країн, що розвиваються, створюється 70% всіх робочих місць [9]. Таким чином, підприємництво стає джерелом доходів для державного бюджету, платформою для впровадження інноваційних технологій, основним гравцем на ринку праці та фактором у формуванні та використанні людського капіталу.

Активне втручання українських чиновників у справи бізнесу з метою підтримки підприємців виступає важливим фактором для подальшого розвитку бізнесу та покращення загальних макроекономічних показників. У зв'язку з цим одним із нагальних завдань, що стоїть перед урядом, є розробка та впровадження ефективної державної політики з метою стимулювання розвитку бізнесу, зокрема створення сприятливого середовища для його підтримки та ефективного функціонування.

Проблеми державного регулювання, підтримки та стимулювання розвитку бізнесу завжди привертали увагу як вітчизняних, так і зарубіжних економістів. Останнім часом ці аспекти досліджували такі вчені, як О.В. Дикань, О.Д. Дячун, Л.В. Прокопець, Н.Л. Фролова, О.В. Якушева, В.Ю. Стрілець та інші. Наприклад, В.Ю. Стрілець виділяє два ключові напрями у сфері державної підтримки підприємництва: пряме забезпечення розвитку через урядові програми та інфраструктурну підтримку, а також опосередковане за допомогою податкових заходів та інших економічних механізмів [40]. За словами О.Дячуна та І.Нагорняка, державна підтримка включає державне регулювання сектору малого підприємництва, яке передбачає створення сприятливих умов для становлення та розвитку малого бізнесу, а також заохочення використання матеріальних і фінансових ресурсів для його підтримки [17].

Малий та середній бізнес відіграє важливу роль в економіці України, забезпечуючи приблизно 64% доданої вартості, 81,5% зайнятих у підприємницькій діяльності працівників та 37% від загальних податкових надходжень.

Введення карантинних обмежень для стримування поширення COVID-19, викликаного коронавірусом SARS-CoV-2, а також повномасштабне вторгнення Росії суттєво вплинули на бізнес. Це призвело до часткового або повного припинення роботи багатьох підприємств, проблем з логістикою, падіння попиту та руйнування ланцюгів постачання.

Ефективна підтримка малого і середнього бізнесу можлива лише за умови активної участі місцевої влади.

Малі підприємства визначаються відповідно до чинного законодавства, яке регулює їх сферу діяльності та кількість працівників, і підпорядковуються державним правилам. Вони є однією з ефективних форм ведення бізнесу та економічного розвитку в Україні. Малі підприємства мають низку важливих характеристик, які сприяють як розвитку невеликих підприємств, так і потенційно великих компаній. Їх особливість полягає в здатності швидко реагувати на зміни ринкових умов, надаючи ринковій економіці динамічність, гнучкість та

стабільність. За типом діяльності серед малого та середнього бізнесу можна виділити кілька перспективних видів підприємств:

- індивідуальні — засновані на приватній власності конкретної особи;
- кооперативи;
- спільні підприємства.

Поняття бізнесу глибоко розкривається через його основні функції. Для успішного розвитку малого підприємництва сьогодні необхідно налагодити ефективний механізм взаємодії між державою та підприємницьким сектором. Відсутність такої співпраці вказує на те, що малі підприємства поки що не займають значної ролі в економіці. Основні функції бізнесу включають:

- ресурсна функція;
- інноваційна функція;
- стимулююча функція;
- організаційна функція.

До функцій підприємництва відносяться:

- управлінська функція;
- захисна функція.

Бізнесом вважається будь-яка законна діяльність, спрямована на отримання прибутку. Це може бути торгівля, виробництво товарів або надання послуг споживачам. Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», підприємства поділяються на мікропідприємства, малі, середні та великі [20]. Розподіл підприємств на ці категорії базується на таких критеріях, як балансова вартість активів, кількість працівників і річний дохід. До малих підприємств відносять ті, що відповідають принаймні двом з наступних умов: середньорічна кількість працівників не перевищує 50 осіб, балансова вартість активів — до 4 млн євро, а річний дохід — до 8 млн євро [11]. Під середні підприємства підпадають ті, які не належать до малих і відповідають двом з наступних критеріїв: кількість працівників до 250 осіб, балансова вартість активів не більше 20 млн євро, річний дохід до 40 млн євро [20].

Малі та середні підприємства відіграють важливу роль в економіці,

створюючи робочі місця та можливості для професійного розвитку. Малий бізнес також здатний запропонувати унікальні товари та послуги, швидко адаптуючись до змін ринку і освоюючи нові продукти [4].

Малий і середній бізнес сьогодні є невід'ємною частиною економіки будь-якої розвинутої країни. В європейських державах цей сектор формує приблизно 60% ВВП. В Україні малий бізнес складає 90% від усіх зареєстрованих підприємств, однак їх внесок у ВВП значно нижчий. Найвищий показник був зафіксований у 2019 році — 19%, що свідчить про значну тіньову економіку та уникнення сплати податків серед малих підприємств [30].

Малі підприємства мають низку переваг порівняно з великими компаніями [43] вони створюють нові робочі місця, вбираючи надлишкову робочу силу, забезпечують ринок унікальними товарами та послугами, сприяють конкуренції, знижують галузевий монополізм, що позитивно впливає на рівень цін та якість продукції. Крім того, для їх запуску не потрібні значні капіталовкладення, вони швидше окуповуються та гнучко реагують на зміни ринкових умов.

Однак малі та середні підприємства стикаються з рядом проблем через свою високу вразливість до зовнішніх факторів [26] вони мають підвищені ризики та нестабільний дохід через залежність від політичної ситуації, соціально-економічних умов та змін у законодавстві. Також їм важко оновлювати основні засоби через брак фінансування та проблеми з отриманням кредитів, оскільки частина малих підприємств часто зазнає банкрутства. Окрім того, вони значною мірою залежать від державної підтримки та впливу великих конкурентів.

Малий і середній бізнес в Україні стикається з серйозними труднощами та долає численні випробування. До цих проблем призвели світові кризи, анексія Криму, пандемія, а також повномасштабна війна. Економічна нестабільність викликала зростання невизначеності серед підприємців і спричинила загальне зниження економічної активності. Ті компанії, які змогли зберегтися, змушені боротися з численними адміністративними бар'єрами, високим рівнем корупції та неналежним виконанням законів, що значно ускладнює їхню роботу.

Окрім цього, доступ до фінансування залишається проблемним для багатьох

підприємств через високі відсоткові ставки і суворі вимоги щодо застави.

Технологічні виклики стають дедалі важливішими для малих і середніх підприємств. Впровадження сучасних цифрових рішень може бути непростим завданням для компаній, особливо тих, що не мають достатніх ресурсів або експертних знань.

Однак, незважаючи на ці труднощі, малий і середній бізнес залишається ключовою рушійною силою економічного зростання в Україні. Держава працює над полегшенням умов для розвитку цього сектору, впроваджуючи спрощені адміністративні процедури, фінансові інструменти для підтримки та стимулювання інновацій.

В умовах війни багато підприємств були змушені призупинити свою діяльність або працюють із обмеженнями. Основними факторами, що вплинули на це, є:

- зменшення кількості клієнтів та партнерів;
- зростання цін на паливе;
- проблеми з постачанням енергії;
- порушення логістики та ланцюгів постачання;
- дефіцит робочої сили;
- фінансові втрати через пошкодження майна та вимушене переміщення бізнесу.

Згідно з дослідженнями ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій», середній бізнес демонструє кращі показники відновлення у порівнянні з іншими категоріями підприємств. У період липень-листопад 2023 року середні підприємства досягли найвищого рівня відновлення ділової активності, демонструючи швидкі темпи зростання виробництва, продажів, замовлень і експорту. За рівнем завантаження виробничих потужностей середній бізнес перевершив навіть великі компанії [36].

Щомісячний індекс ділової активності (ІОДА) є важливим інструментом для швидкої оцінки та моніторингу економічних тенденцій. Цей індекс формується на основі опитувань українських компаній, що працюють у реальному

секторі економіки [12].

Крім того, на базі опитувань підприємств визначається Індекс економічного відновлення (рис.1). За даними досліджень ІЕД, середні компанії демонструють вищі темпи економічного відновлення у порівнянні з підприємствами інших розмірів. У період з липня по листопад 2023 року, середні підприємства досягли найвищих показників у відновленні ділової активності. Середній бізнес, разом із великим, демонструє кращі результати за обсягами виробництва, продажів, нових замовлень та експорту. При цьому, середні компанії випереджають великі за рівнем використання виробничих потужностей.

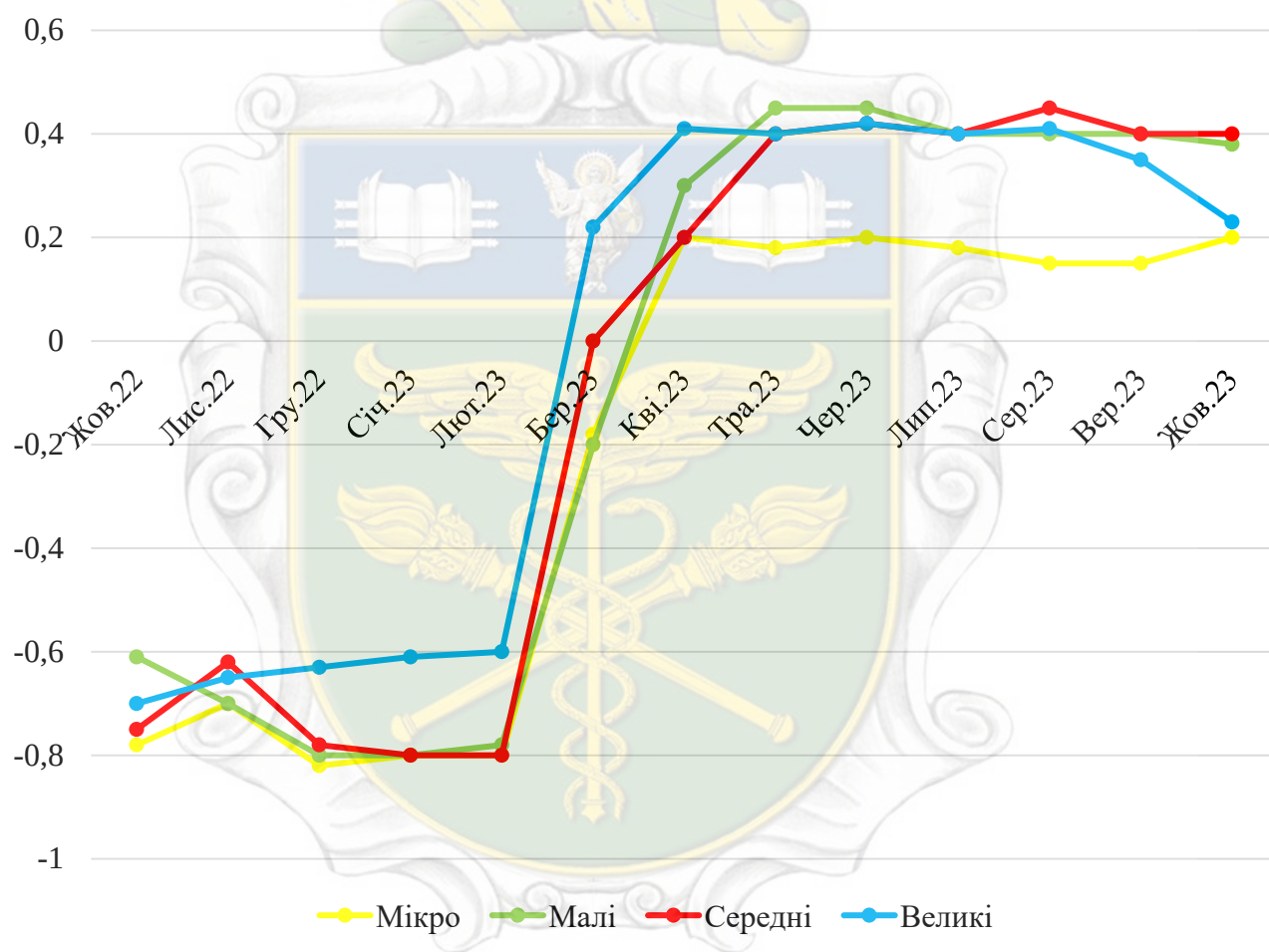

Рисунок 1.1 – Індекс економічного відновлення

За даними на жовтень 2023 року, середні компанії мають найвищий Індекс відновлення ділової активності – 0,41. Для порівняння: відповідний індекс для

малих підприємств становить 0,35, для великих – 0,26, а для мікропідприємств – 0,03.

За результатами проведеної статистичної інформації стосовно кількості діючих суб'єктів господарювання за період 2010-2022 рр., ми побачили, що великі компанії складають меншу частку у загальній структурі бізнесу, проте вони демонструють більшу стійкість і менш інтенсивне скорочення порівняно з малими та середніми підприємствами. Завдяки ширшому охопленню ринків і галузей, великі підприємства здатні знижувати ризики, які можуть виникати через зміни в окремій галузі чи регіоні. Крім того, їхні значні фінансові резерви допомагають їм переживати економічні труднощі.

Завдяки своїм масштабам, великі компанії можуть досягати економії на витратах у таких сферах, як виробництво, закупівлі та маркетинг, що зменшує витрати на одиницю продукції та підвищує продуктивність. За період дослідження середній темп зниження становив -10,4%, що майже вдвічі нижче за аналогічний показник для малих та середніх підприємств.

Розвиток підприємницької діяльності є ключовим фактором у економічному зростанні будь-якої країни. Це через те, що діяльність бізнесу приносить значні податкові надходження до бюджету, сприяє створенню робочих місць та формує велику частку у валовому внутрішньому продукті. У сучасних умовах, особливо в умовах воєнного конфлікту, внутрішні підприємства стають важливими учасниками економічного фронту, що забезпечує економічну безпеку країни. Тому створення сприятливих умов для підтримки та розвитку бізнесу різного масштабу та форми в Україні є одним з основних завдань уряду. Державна підтримка розвитку підприємництва має на меті зменшення проблем, з якими зіштовхуються підприємства, та забезпечення швидкої адаптації до змін в економічному середовищі.

Під державною підтримкою слід розуміти активне втручання держави у регулювання підприємницької діяльності, яке передбачає систематичне формування відповідних прямих та опосередкованих заходів підтримки бізнесу. Це охоплює створення стимулів та використання різних матеріальних, фінансових

та інших ресурсів для підтримки підприємств. У контексті воєнного стану, пріоритетність державного регулювання та підтримки підприємництва підкреслює необхідність переходу від прямого адміністративного втручання до створення сприятливого економічного та соціального середовища для вдосконалення механізмів та інструментів стимулювання розвитку бізнесу.

З початком російської військової агресії в лютому 2022 року, що призвела до повної зупинки морської торгівлі, серйозного пошкодження критичної інфраструктури та масових переселень, Україна втратила доступ до міжнародних капіталовкладень, а податкові надходження різко знизилися. За деякими розрахунками, в 2022 році український ВВП може скоротитися на 45%, що пов'язано зі значним зменшенням зовнішньоекономічних операцій, зниженням державних та приватних інвестицій і суттєвим скороченням витрат населення. Проте в наступні роки передбачається, що значні зусилля з реконструкції сприятимуть відновленню зростання, яке може перевищити 7% до 2025 року, при поступовому відновленні виробничих та експортних можливостей та поверненні біженців [3].

У період воєнного стану українські підприємства зазнали значних збитків. Понад 307 тисяч мікропідприємств (за винятком ФОП) повідомили про середні прямі втрати приблизно в розмірі 40 тисяч доларів США кожне. У майже 48 тисяч малих підприємств середні збитки становили понад 300 тисяч доларів США на кожного, тоді як майже 18 тисяч середніх підприємств зазнали прямих збитків в середньому приблизно на 2 мільйони доларів США на одне підприємство. Таким чином, загальна сума втрат українського бізнесу може становити від 64 до 85 мільярдів доларів США [34].

При аналізі сучасного стану економіки нашої країни варто відзначити, що лише зараз вона починає відновлюватися та адаптуватися до воєнного періоду. На цей процес значний вплив має політика дерегуляції та лібералізації бізнесу, яку обрано державою для стимулювання економіки у цей важливий час. Уряд нашої країни вже запустив кілька програм підтримки бізнесу під час конфлікту. Одним з найсуттєвіших кроків у цьому напрямку є зміни в податковій сфері, спрямовані на

підтримку суб'єктів господарювання у воєнний період. Наприклад, 15 березня 2022 року був прийнятий Закон України № 2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм у період воєнного стану», який передбачає радикальну податкову реформу на період війни.

Основними змінами, які було запроваджено зазначеним вище законом щодо сплати єдиного податку, є [33]: протягом періоду з 1 квітня 2022 року до припинення або скасування воєнного стану, право на користування спрощеною системою оподаткування надається платникам єдиного податку 3 групи, які можуть бути фізичними особами-підприємцями та юридичними особами будь-якої організаційно-правової форми, які за попередній календарний рік не мають доходу, перевищуючого 10 мільярдів гривень. Раніше обсяг обороту для 3 групи складав до 1167 мінімальних заробітних плат, але з 1 січня 2022 року ця сума становила 7585,5 тисяч гривень. Ставка єдиного податку складатиме лише 2% від обороту без ПДВ, а не 3% з ПДВ або 5% без ПДВ, як це було до воєнного періоду. Відповідно до цього, подавати звітність з ПДВ за операціями постачання товарів, робіт та послуг, місцезнаходження яких знаходиться на митній території України, не буде потрібно (про це прямо зазначено у нормативному документі). Протягом періоду переходу на спрощену систему оподаткування за ставкою єдиного податку 2%, реєстрація платника ПДВ не скасовується, а призупиняється.

Таким чином, більшість суб'єктів бізнесу (з винятком певних видів діяльності та осіб) зможуть оплатити лише 2% від обороту замість податку на прибуток та ПДВ. Суб'єкт господарювання, який бажає обрати спрощену систему оподаткування з урахуванням вищевказаних особливостей, має подати відповідну заяву до контролюючого органу за місцем податкової адреси до останнього дня місяця, що передує періоду переходу на спрощену систему оподаткування, а автоматичний перехід не передбачений.

Також звільняється від сплати єдиного податку платників 1 та 2 груп. Таким платникам не доведеться платити єдиний податок, і вони не повинні будуть заповнювати декларацію про невиплату податку за цей період. Відповідні норми

також діятимуть тимчасово з 1 квітня 2022 року до припинення або скасування воєнного стану [35].

Закон України також вніс певні зміни в оплату єдиного соціального внеску (далі - ЄСВ) для фізичних осіб-підприємців. Тимчасово, з 1 березня 2022 року до припинення або скасування воєнного стану в Україні, а також протягом дванадцяти місяців після припинення або скасування воєнного стану, фізичні особи-підприємці (включаючи ФОП на єдиному податку) та особи, що займаються незалежною професійною діяльністю (як от адвокати, нотаріуси тощо), можуть не розраховувати, не обчислювати та не сплачувати ЄСВ за себе. Проте, важливо зауважити, що ФОП та особи, що займаються незалежною професійною діяльністю, які не сплачують ЄСВ протягом таких періодів, втратять право на страховий стаж для цілей призначення пенсії. Крім того, вони втратять статус застрахованих осіб та не матимуть можливості скористатися соціальним страхуванням у випадку тимчасової втрати працездатності.

Наступним заходом українського Уряду, спрямованим на підтримку та стимулювання розвитку вітчизняного бізнесу, є запровадження програми тимчасового переміщення підприємств з постраждалих регіонів, де триває війна. Згідно з цією програмою, українські підприємства, розташовані у зоні активних бойових дій, можуть отримати державну підтримку для переведення своїх виробничих можливостей до західних областей України.

Програма підтримки релокації українських виробництв, яку фінансує держава, має за мету збереження виробничого і робочого потенціалу та спрямована на всі підприємства, що мають намір перемістити своє виробництво до західних областей України. Ця програма відкрита для будь-якого підприємства, що перебуває у зоні ризику та активних бойових дій. Учасниками можуть бути не лише великі виробництва, але й невеликі підприємства з 10–20 працівниками у штаті. Державна допомога передбачається в першу чергу для стратегічно важливих підприємств та тих, що виробляють товари першої необхідності (такі як хліб, їжа, питна вода, одяг тощо), необхідних для

задоволення потреб цивільного населення, військових та бійців територіальної оборони.

Згідно з офіційними даними, за перші два місяці війни 1171 українських підприємств розпочали процес евакуації своїх виробництв. З них понад 400 суб'єктів бізнесу частково або повністю перевезли свої потужності, з яких 216 вже відновили свою діяльність. Ще близько 500 підприємців у пошуках майданчиків для розміщення своїх виробництв. Вісім областей у Центральній та Західній Україні стали місцями релокації, включаючи Закарпатську, Львівську, Івано-Франківську, Тернопільську, Хмельницьку, Чернівецьку, Вінницьку, Волинську та Рівненську області. Львівщина лідирує серед регіонів, куди переїжджають підприємства з епіцентру бойових дій. Цей регіон прийняв 115 підприємств, з яких десятки вже відновили свою роботу. Крім того, 25 підприємств переїхали на Хмельниччину, 13 на Вінниччину, і двадцять на Тернопільщину. Серед релокованих компаній можна виділити чотири типи підприємств.

Перший - великі системні підприємства, яким важко перевозити обладнання, зазвичай акціонерні товариства або державні підприємства, які потребують найбільше допомоги від держави.

Другий - це середні підприємства з власним виробництвом та ресурсами, які часто переїжджають до своїх бізнес-партнерів на Західній Україні і не потребують допомоги від держави.

Третій - це ФОП, переважно мікропідприємства, які швидко починають працювати після переїзду і не потребують допомоги від держави.

Четвертий - ІТ-бізнес, який має достатні ресурси для облаштування на новому місці та не потребує допомоги від держави.

Загалом, завдяки програмі релокації, запровадженій українським урядом, значна кількість підприємств має можливість продовжити свою діяльність в нових умовах та зберегти робочі місця [19].

Отже, проведені дослідження свідчать про використання Урядом нашої країни широкого спектру методів державного регулювання та стимулювання

розвитку підприємництва під час військових подій. Однак, наявність недоліків та складнощів у функціонуванні господарських суб'єктів підкреслює необхідність одночасного розвитку як системи державної підтримки бізнесу, так і ініціативи самих підприємців, зокрема малих і середніх підприємств, з метою спільної праці в сфері державно-фінансової діяльності. Важливою є співпраця та взаємодія між урядовими органами та підприємницькою спільнотою для ефективного забезпечення стабільності та розвитку економіки в умовах війни.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1. Організаційно-економічна характеристика органу місцевої влади

До складу Вінницької міської територіальної громади входять місто Вінниця, селище міського типу Десна та сім сільських населених пунктів, які розподілені на три старостинські округи. Адміністративним центром громади є обласний центр – місто Вінниця. Представницька функція громади здійснюється через Вінницьку міську раду, яка виконує повноваження місцевого самоврядування від імені громади та в її інтересах.

Громада розташована в центральній частині України, охоплюючи площу 255,45 км², з яких 1 884,9 га займають ліси, а 10 944,7 га – сільськогосподарські угіддя, зокрема 9 243,2 га – орні землі. У межах громади нараховується 303 водних об'єкти, загальною площею 594,14 га, з них у сільських населених пунктах – 125 об'єктів з площею водного дзеркала 205,4 га.

Станом на 1 січня 2022 року, загальна кількість населення громади складає 387,4 тисяч осіб, з яких 371,0 тисячі – жителі міста Вінниця та смт Десна, і 16,4 тисячі – сільські мешканці. У Вінниці жінки становлять 54,4% міського населення, а чоловіки – 45,6%. Серед вікових груп найбільшу частку мають люди старші за 50 років – 34,5%, частка дітей (0-14 років) становить 15,3%, молодь (15-35 років) – 24,6%.

Після 24 лютого 2022 року до Вінницької міської територіальної громади прибуло близько 44 тисяч осіб, які були змушені покинути окуповані території та регіони, де тривають бойові дії, через повномасштабне вторгнення Росії в Україну. До цієї кількості входять також люди, переміщені з Луганської, Донецької областей та АР Крим ще з 2014 року, які були взяті на облік департаментом соціальної політики станом на 1 жовтня 2022 року.

На території громади функціонують три індустріальні парки, що включені до Реєстру індустріальних парків України: Вінницький індустріальний парк (35,7 га), індустріальний парк «Вінницький кластер холодильного машинобудування» (19,27 га) та індустріальний парк «Вінтер Спорт» (25 га). Також планується відкриття четвертого індустріального парку.

У громаді працюють 221 велике та середнє підприємство, більшість з яких займаються переробною промисловістю, зокрема обробкою сільськогосподарської продукції та деревини.

Аграрний сектор громади включає 13 сільськогосподарських підприємств, 14 фермерських господарств та близько 9,5 тисяч особистих селянських господарств. Місцеві аграрії спеціалізуються на вирощуванні зернових і технічних культур, таких як пшениця, ячмінь, соя, соняшник, кукурудза та ріпак, а також картоплі, овочів та плодоягідних культур.

Станом на 1 жовтня 2022 року, кількість суб'єктів господарювання, що перебувають на податковому обліку у Вінницькій ДПІ ГУ ДПС у Вінницькій області, перевищила 48 тисяч, серед яких найбільшу частку (59,3%) складають фізичні особи-підприємці.

Бюджет Вінницької міської територіальної громади на 2022 рік був розроблений відповідно до вимог Бюджетного і Податкового кодексів України, Постанови Кабінету Міністрів №232 від 17 березня 2021 року щодо зарахування частини акцизного податку на паливо до місцевих бюджетів, а також з урахуванням міжбюджетних трансфертів та пріоритетів Стратегії розвитку «Вінниця-2030» і Концепції інтегрованого розвитку міста.

Доходи бюджету Вінницької міської ради формують загальні та спеціальні фонди. Проаналізуємо види надходжень, що формують загальний бюджетний фонд Вінницької міської ради (таблиця 2.1).

Згідно з даними таблиці, основну частину загального фонду бюджету складають податкові надходження та інші платежі. Найбільший внесок до міського бюджету забезпечують: податок на доходи фізичних осіб, який становить 514,8 млн грн, та податок на нерухомість (крім земельних ділянок) —

157,1 млн грн. Надходження від плати за землю складають 56,1 млн грн.

Таблиця 2.1. - Формування загального фонду Вінницької міської територіальної громади

№ п/п	Найменування показників	Надійшло за		%	Відхилення, +/-
		1 кв. 2022 р.	1 кв. 2023 р.		
	Доходи загального фонду	949,5	978,1	103,0	28,6
1	Власні і закріплені доходи	745,5	819,4	109,9	73,9
	Податок та збір на доходи фізичних осіб	450,4	514,8	114,3	64,4
	Податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності	0,6	0,6	100,0	0,0
	Внутрішні податки на товари та послуги (акцизний податок)	50,5	52,1	103,2	1,6
	Плата за землю	56,1	56,1	100,0	0,0
	Єдиний податок	150,1	157,1	104,7	7,0
	Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	13,9	17,4	125,2	33,5
	Плата за надання адміністративних послуг	7,6	6,7	88,2	-0,9
	Надходження від орендної плати за користування цілісним майновим комплексом, що перебуває комунальній власності	3,3	2,9	87,9	-0,4
	Інші доходи	13,0	11,7	90,0	-13
2	Офіційні трансферти	204,0	158,7	77,8	-45,3
	Дотації з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам	3,5	0,0	-	-3,5
	Субвенції, з них:	200,5	158,7	79,2	-41,8
	- з державного бюджету	192,4	151,6	78,8	-40,8
	- з місцевого бюджету	8,1	7,1	87,7	-1,0

Загальна сума власних та закріплених доходів за перший квартал 2023 року склала 819,4 млн грн, що на 28,6% більше порівняно з аналогічним періодом 2022 року. Водночас, обсяг офіційних трансфертів на кінець звітного періоду становив 158,7 млн грн, що на 22,2% менше, ніж у минулому році.

Проаналізуємо порядок надходжень до спеціального фонду Вінницької міської ради (таблиця 2.2).

Як бачимо, доходи спеціального фонду у 2023 році зменшились на 7,6 в.п. і становили 42,7 млн. грн.

Таблиця 2.2. - Формування спеціального фонду Вінницької міської територіальної громади

№ п/п	Найменування показників	Надійшло за		%	Відхилення, +/-
		1 кв. 2022 р.	1 кв. 2023 р.		
	Доходи спеціального фонду	46,2	42,7	92,4	-3,5
1	Власні і закріплені доходи:	46,2	41,2	89,2	-5,0
	- власні надходження бюджетних установ	21,0	18,5	88,1	-2,5
	- надходження коштів пайової участі у розвитку інфраструктури	2,2	8,2	у 3,7 рази	6,0
	- кошти від відчуження майна, що перебуває в комунальній власності	2,0	2,9	145,0	0,9
	- кошти від продажу землі	18,9	9,9	52,4	-9,0
	- цільові фонди, утворені органами місцевого самоврядування	1,9	1,2	63,2	0,7
	Інші доходи	0,2	0,5	у 2,5 рази	0,3
2	Офіційні трансферти	-	1,5	-	1,5
	Субвенції, з них:	-	1,5		1,5
	- з державного бюджету	-	1,5		1,5
	- з місцевого бюджету	-	-		

Спеціальний фонд міської ради формується за рахунок власних надходжень бюджетних установ — 18,5 млн грн, сплати пайової участі у розвиток інфраструктури — 8,2 млн грн, продажу землі — майже 10 млн грн, та відчуження комунального майна — 2,9 млн грн. Офіційні трансферти, що надходили до спеціального фонду, були лише у першому кварталі 2023 року і становили 1,5 млн грн.

Загальний обсяг доходів загального та спеціального фондів у 2023 році склав 1020,8 млн грн. За перше півріччя до бюджету міської ради надійшло 2260,58 млн грн із цих фондів.

У промисловому секторі міста Вінниці виробництво і реалізацію промислової продукції здійснювали 220 підприємств різних розмірів – від великих до малих. За січень-вересень 2022 року обсяги реалізованої продукції знизилися на 9,3% порівняно з тим самим періодом минулого року, склавши 22 148,8 млн грн. Зменшення обсягів відбулося у всіх основних сферах промислової діяльності. Зокрема, у переробній промисловості обсяги впали на 8,9%, а

виробництво хімічних речовин і продукції знизилося на 15,2%. Виробництво харчових продуктів і напоїв скоротилося на 5%, а у сфері металовиробництва відбулося найбільше падіння – майже на 63% [32].

Однак у виробництві фармацевтичних продуктів спостерігалось зростання на 17,7%, а у виготовленні виробів з деревини, паперу та поліграфічній діяльності – на 3%. У легкій промисловості обсяги випуску швейних виробів коливалися від значних знижень (1-85%) до збільшення у 50,2 рази.

Найбільші обсяги реалізованої продукції за вказаний період демонстрували такі підприємства: ТОВ «Сперко Україна», ПрАТ «Вінницька харчосмакова фабрика», ПрАТ «Вінницький завод «Маяк», КП «Вінницяводоканал» та ПрАТ «Вінницький дослідний завод».

Тривалий період карантину значно вплинув на погіршення економічної ситуації в місті. У третьому кварталі 2022 року середньооблікова чисельність штатних працівників у Вінниці знизилася на 4122 особи (4,1%) порівняно з тим же періодом 2021 року, досягнувши 96 513 осіб (проти 98 333 осіб у першому кварталі 2022 року). Однак, баланс руху робочої сили залишився позитивним: за третій квартал було прийнято 8593 працівники, що на 1388 осіб більше, ніж звільнено (7205 осіб).

Середня місячна заробітна плата штатних працівників у третьому кварталі 2022 року зросла на 10,3% у порівнянні з тим же періодом минулого року і становила 11 306 грн. Проте, залишилась значна заборгованість із виплат заробітної плати. Станом на 1 жовтня 2022 року загальний борг із зарплат у Вінниці склав 5 625,6 тис. грн, а на економічно активних підприємствах цей борг зріс до 345,4 тис. грн (на початку року заборгованості не було).

За січень-вересень 2022 року великі та середні підприємства Вінниці отримали прибуток до оподаткування в розмірі 1226,2 млн грн (у порівнянні з 2331,9 млн грн за аналогічний період 2021 року). Прибутковими виявилися 75,4% підприємств, загальна сума їхнього прибутку склала 2001,1 млн грн, що дорівнює майже двом третинам від прибутку по області. Водночас прибуток цих підприємств скоротився на 26,4% порівняно з минулим роком. Збиткові

підприємства за цей період зазнали втрат на суму 774,9 млн грн, що становить 27,1% від загальних збитків в області, і це вдвічі більше, ніж за аналогічний період попереднього року.

На початку 2022 року найбільшу частку суб'єктів підприємницької діяльності у Вінниці становили фізичні особи-підприємці – 83,8%, тоді як підприємства – лише 16,2%. За розміром підприємств частка великих склала 0,2%, середніх – 5,1%, а малих – 94,7%, з яких мікропідприємства займали 78,9%.

Станом на 1 жовтня 2022 року було зареєстровано 2719 нових платників податків, що на 12,3% менше порівняно з аналогічним періодом 2021 року (3101). Фізичні особи-підприємці складали 83,6% від загальної кількості нових суб'єктів підприємництва, їхня кількість скоротилася на 11,5% порівняно з попереднім роком.

Однак, кількість підприємців, які фактично сплачували податки, зросла на 3,3% порівняно з 2021 роком і становила 45,8 тисяч осіб, що сприяло зростанню доходів бюджету Вінницької міської громади. Із цієї кількості платників 20,8 тисяч осіб обрали спрощену систему оподаткування, серед яких 18,7 тисячі – це фізичні особи-підприємці, а 2,2 тисячі – юридичні особи. Порівняно з минулим роком кількість платників єдиного податку зросла на 1,5% або на 265 осіб. Від сплати єдиного податку до бюджету громади надійшло 393,2 млн грн, що на 10,7% більше, ніж за аналогічний період 2021 року.

Для підтримки підприємців під час карантину в травні 2022 року за ініціативи міського голови С. Моргунова була затверджена антикризова програма «Вінничани важливі». Одним із її елементів стало рішення міської ради від 22 травня 2022 року №2219 про часткову компенсацію роботодавцям витрат на соціальне страхування за новостворені робочі місця. Програма передбачає компенсацію в розмірі 1039 грн за кожного нового працівника, прийнятого з 1 квітня до кінця 2022 року, за умови збереження кількості робочих місць на рівні станом на 31 березня та відсутності скорочень до кінця року. Також обов'язковою умовою є надання офіційної заробітної плати не нижче мінімальної. До 1 жовтня 2022 року 11 підприємств подали заявки на участь у програмі, плануючи створити

25 нових робочих місць.

Крім того, підприємці могли отримати фінансову допомогу в рамках «Порядку часткової компенсації відсотків за залученими кредитами для малого та середнього бізнесу, що фінансується з бюджету Вінницької міської територіальної громади». Станом на 1 жовтня 2022 року п'ятьом учасникам програми було перераховано компенсації на загальну суму 511,7 тис. грн. Загалом, з 2018 року сума відшкодованих кредитних коштів склала близько 1250,0 тис. грн. З метою розширення переліку банків-партнерів, які долучаються до програми часткової компенсації витрат роботодавців на соціальне страхування за нові робочі місця, до кінця 2022 року планувалося підписати Генеральну угоду про співпрацю з АТ «УКРЕКСІМБАНК».

Безпосередньо до розвитку територіальної громади долучений виконавчий орган – Департамент економіки і інвестицій Вінницької міської ради. Департамент економіки і інвестицій сприяє реалізації повноважень виконавчих органів міської ради у сфері соціально-економічного розвитку, розвитку сільських територій та аграрного сектору, тарифної політики для забезпечення збалансованого економічного та соціального розвитку Вінницької міської територіальної громади, в тому числі створення умов для активізації інвестиційної діяльності, ведення бізнесу, розвитку промислового виробництва, забезпечення безбиткової діяльності комунальних підприємств та збільшення надходжень до бюджету, ефективного використання природних, трудових і фінансових ресурсів.

Основні завдання департаменту економіки та інвестицій:

- втілення державної політики в галузі економічного і соціального розвитку, а також проведення аналізу поточної економічної та соціальної ситуації Вінницької міської громади;
- організація та управління розробкою, впровадженням, моніторингом і оцінкою стратегічних державних документів (стратегії, концепції, плани, цільові програми тощо);
- виконання заходів, передбачених Стратегією 3.0 в рамках компетенції

департаменту;

- підготовка прогнозів економічного і соціального розвитку на різні періоди, сприяння покращенню умов для функціонування підприємств різних форм власності;

- визначення основних напрямків інвестиційної діяльності в громаді, а також впровадження ініціатив щодо залучення інвестицій, включаючи іноземні та кредитні ресурси для розвитку економіки;

- підтримка залучення державного фінансування для реалізації інвестиційних проєктів на території громади;

- виконання житлової політики держави в межах компетенції департаменту;

- впровадження державної політики соціально-економічного розвитку громади;

- захист економічних прав і законних інтересів громади та підприємців, як вітчизняних, так і іноземних, у межах повноважень департаменту;

- проведення структурних реформ у сфері економіки, впровадження державної політики в галузі інвестицій та інновацій;

- сприяння розвитку промисловості та підприємницької діяльності на території громади;

- реалізація політики публічних закупівель, забезпечуючи економію та ефективне використання бюджетних коштів, добросовісну конкуренцію і прозорість процесу закупівель;

- підтримка реалізації програм розвитку малого і середнього бізнесу;

- впровадження державної регуляторної політики у сфері підприємницької діяльності на території громади;

- здійснення державної тарифної політики в межах громади;

- моніторинг і контроль за своєчасною виплатою заробітної плати на підприємствах усіх форм власності;

- сприяння раціональному використанню бюджетних коштів громади;

- виконання заходів, передбачених програмами розвитку аграрного сектору та сільських територій;

- підготовка проєктів нормативних актів міської ради та її виконавчих органів;

- розгляд звернень громадян і проведення прийомів з питань, що стосуються компетенції департаменту;

- виконання інших завдань відповідно до законодавства.

Розглянемо організаційну структуру Департаменту (рисунк 2.1.), загальна кількість працівників органу виконавчої влади становить – 30 чоловік.

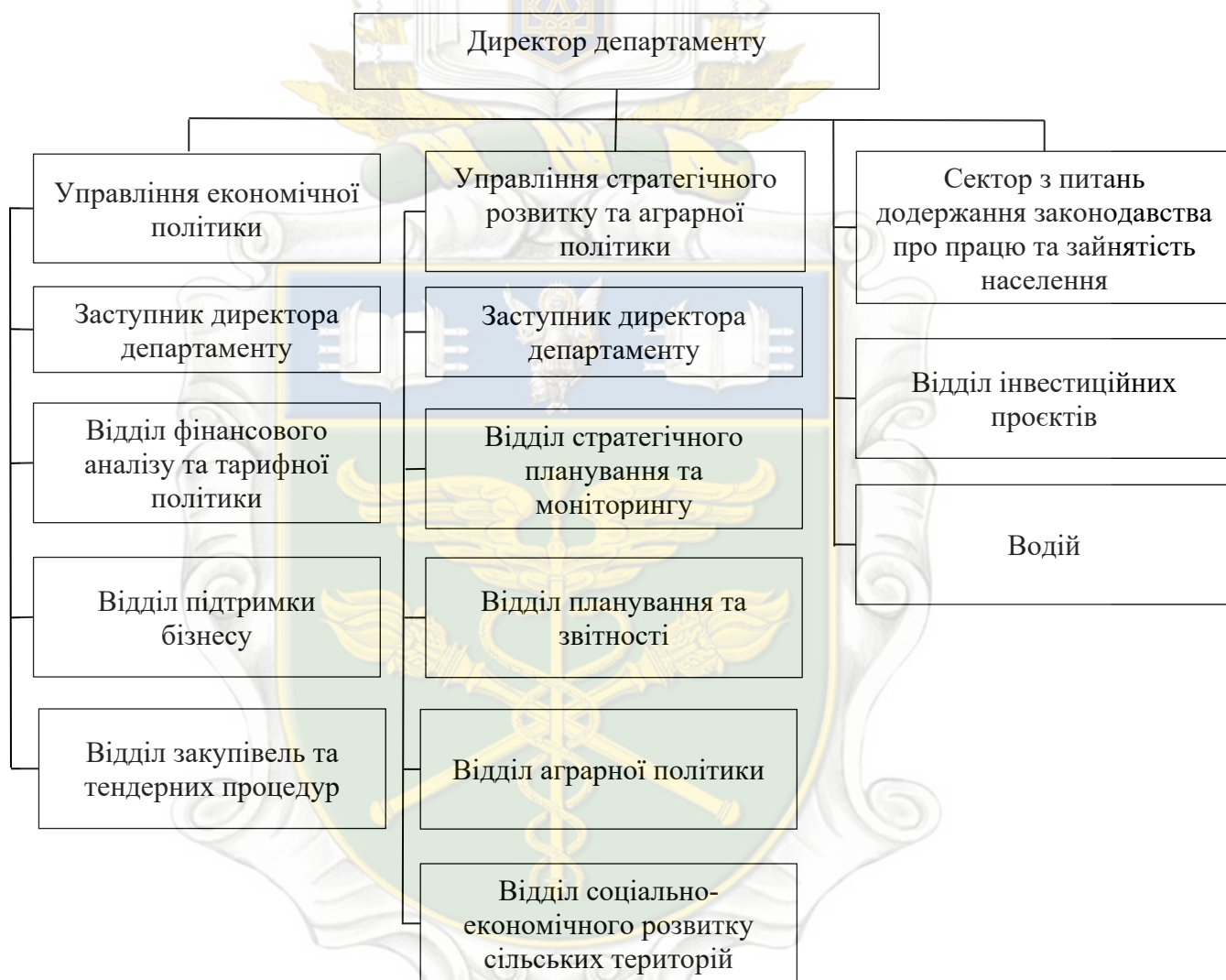

Рисунок 2.1. - Структура департаменту економіки і інвестицій Вінницької міської ради

У програмі «Підвищення конкурентоспроможності малого та середнього бізнесу Вінницької міської територіальної громади на 2017-2022 роки» за участі

Департаменту економіки і інвестицій було організовано чотири заходи Prof-Talks у рамках проекту «Марафонські можливості для бізнесу», які проводилися як в офлайн, так і в онлайн-форматах. В них взяли участь 600 підприємців. Постійно оновлювалася інформація для бізнесу в розділі «Підприємцю» на офіційному сайті міської ради та в Telegram-каналі City4.

На підтримку експертів українсько-канадського проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (проект ПРОМІС) розроблено й ухвалено: «Програма розвитку соціального підприємництва у Вінницькій міській територіальній громаді на 2022-2024 роки» (рішення міськради від 18.06.2022 №2230).) та «Програма розвитку малого і середнього підприємництва Вінницької міської громади на 2024-2026 роки» (рішення міськради від 26.04.2024 р.).

2.2. Основні заходи та механізми реалізації Програми розвитку малого та середнього підприємництва Вінницької міської територіальної громади

МСП є основою економіки Вінницької міської територіальної громади . Загалом у громаді налічувалось 3 467 підприємств, що мали дохід у 2022 році, із загальною кількістю штатних працівників 67 265 осіб.

З усіх підприємств, щодо яких наявні відомості, 12 підприємств належать до категорії великих, і у 2022 році вони прозвітували про 14 348 штатних працівників; решта штатних працівників підприємств — 52 917 осіб — станом на кінець 2022 року були працівниками малих і середніх підприємств, при цьому мікропідприємства налічували 8 281 штатного працівника.

Станом на 1 січня 2023 року кількість ФОП з основним місцем реєстрації у громаді становила 29 532 суб'єкти, з них у 2022 році мали дохід (були активними) 20 445 суб'єктів.

Кількість найманих працівників ФОП у 2022 році сягнула 14 224 осіб.

Таким чином, у сегменті ФОП у громаді загалом зайнято 34 669 осіб (активні ФОП і їхні наймані працівники).

Разом із ФОП зайнятість у сегменті МСП у 2022 році у громаді сягнула 87 596 осіб. Зважаючи на обмеження даних, очевидно, ця кількість не є точною, але можна стверджувати, що зайнятість на МСП, які здійснюють діяльність на території громади, загалом становить орієнтовно 90 тис. осіб.

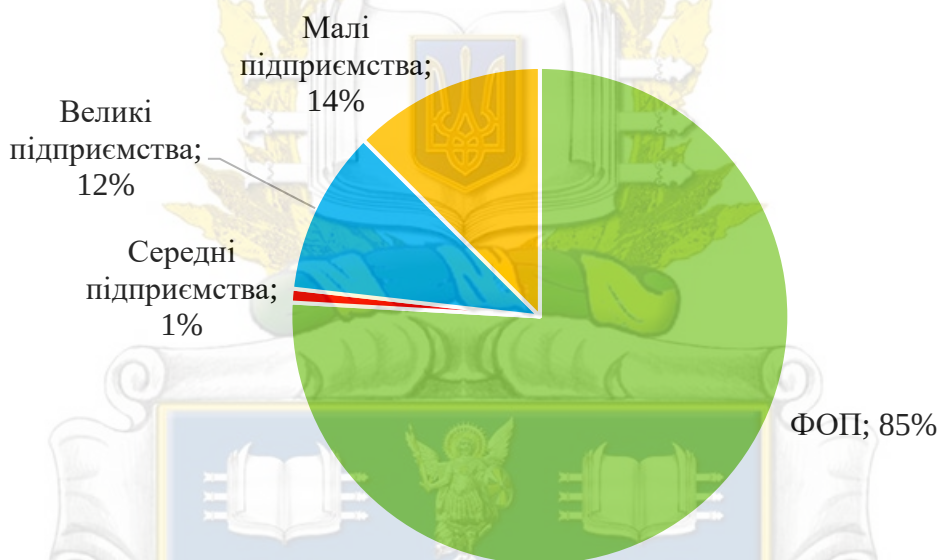

Рисунок 2.2. - Розподіл суб'єктів господарювання за типом і розміром, суб'єктів

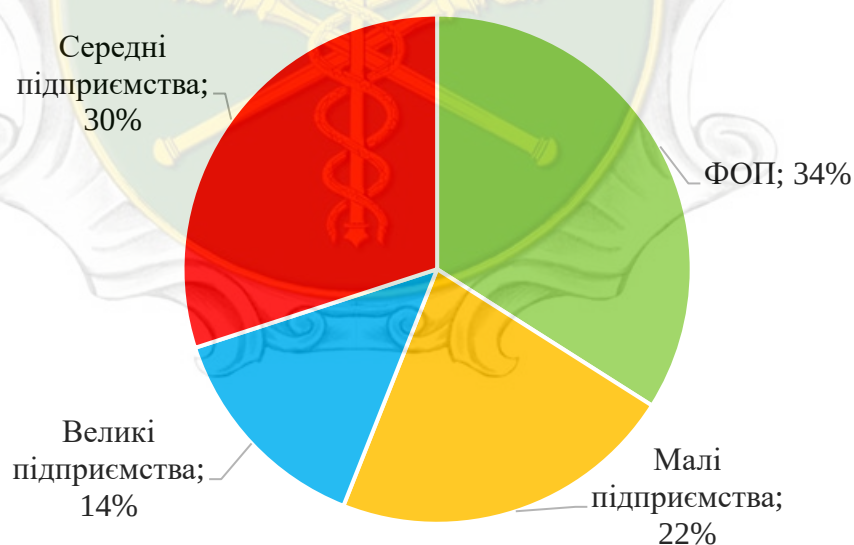

Рисунок 2.3. - Розподіл зайнятих за типом і розміром суб'єктів господарювання, осіб

Співвідношення часток різних за розміром підприємств у структурі їх загальної сукупності у громаді і загалом по Україні не відрізняються суттєво. При цьому частка мікропідприємств може бути недооціненою через відсутність даних.

Порівняння показників різних за розміром підприємств у Вінницькій міській територіальній громаді вказує на більшу вагу малих підприємств для зайнятості в громаді. При цьому зайнятість на мікропідприємствах у громаді є дещо вищою, а зайнятість на середніх підприємствах — нижчою, ніж загалом по Україні. Таким чином, одним із пріоритетів економічної політики громади має бути створення умов для зростання малих підприємств і перетворення їх у середні.

Проаналізуємо проведені роботи та заходи Департаменту економіки та інвестицій які були заплановані в Програмі розвитку малого та середнього підприємництва Вінницької міської територіальної громади на 2021-2023 роки.

Таблиця 2.3. – Аналіз результатів виконання Програми розвитку малого та середнього підприємництва Вінницької міської територіальної громади на 2021-2023 роки

Пріоритети і заходи	Програма на 2021-2023 роки
Формування галузевих кластерів	У межах виконання заходу 4.4 «Бізнес кластери» проведено близько 30 заходів, зустрічей, панельних дискусій і фокус-груп щодо оцінки можливостей формування галузевих кластерів у ВМТГ із залученням представників бізнесу різних галузей (медичної, харчової, легкої, ювелірної, хімічної промисловості, агропереробки, альтернативної енергетики та інжинірингу, туристичного та готельно-ресторанного бізнесу, будівельних матеріалів, деревообробки і виробництва меблів, логістики, E-commerce), а також представників закладів освіти, а саме: ЗВО, ЗП(ПТ)О, ЗФПО, науково-дослідних і навчальних центрів ВНТУ «ФРЕНДТ», кластера приладобудування та автоматизації, ІТ Асоціації Вінниці.

Продовження таблиці 2.3.

Навчально-освітня підтримка	У межах проєкту «Марафон можливостей для бізнесу» проведено 16 інформаційно-навчальних заходів спільно з бізнес об'єднаннями для місцевого та релокованого бізнесу, на яких розглядалися можливості отримання грантів для розвитку бізнесу, інвестування, використання фінансових інструментів підтримки бізнесу від ВМР, інструментів підтримки релокованого бізнесу, нових інструментів для розвитку і масштабування власної справи.
Інформаційна підтримка	Надано допомогу в пошуку грантової підтримки для підприємців і створено дайджест грантових можливостей для бізнесу на 2022 рік у вигляді презентацій, а саме: «Фінансові інструменти підтримки для бізнесу», «Програми підтримки бізнесу на період війни», «Грантові програми та заходи для бізнесу в умовах війни». Протягом 2023 року надано допомогу в пошуку грантової підтримки для підприємців шляхом створення дайджесту грантових можливостей для бізнесу на 2023 рік у формі презентації «Гранти2023»
Фінансова підтримка суб'єктів МСП	У межах виконання заходу 4.1. «Забезпечення часткової компенсації відсотків за кредитами суб'єктам МСП Вінницької міської територіальної громади» з метою здешевлення вартості користування кредитними коштами для суб'єктів МСП, що ведуть діяльність на території ВМТГ, у бюджеті на 2023 рік було передбачено 4,5 млн грн. Нараховано компенсацію по кредитах за 2023 рік 3 учасникам (2 підприємствам та 1 ФОП) на загальну суму 29 842,77 грн. Отримано кредитів на суму 1 390,0 тис грн У межах фінансового інструменту підтримки, прийнятого у 2020 році — Порядку часткової компенсації роботодавцям витрат на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за новостворені робочі місця за рахунок коштів бюджету ВМТГ, — у бюджеті на 2023 рік передбачено 4,4 млн грн. Нараховано компенсацію на загальну суму 1 282,3 тис грн за новостворені робочі місця: 5 учасників (підприємства) створили 374 робочих місця
Розвиток інфраструктури підтримки підприємництва	До початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну було розпочато роботу з реалізації проєкту зі створення Центру розвитку підприємництва, який мав би розташовуватися за адресою: вул. Соборна, 68. У цьому напрямі зроблено технічний звіт щодо стану будівлі. Також була підписана угода з підрядником на виконання робіт із проєктування, проте з початком введення воєнного стану реалізація проєкту була призупинена.

Продовження таблиці 2.3.

Підтримка релокованого бізнесу	Надано комплексну підтримку українським підприємствам, які релокувалися із зони бойових дій на територію ВМТГ, зокрема надано допомогу в підборі місць для розміщення виробничих потужностей, перевезенні та розселенні персоналу, пошуку нових працівників, контактів для співпраці з місцевими підприємствами та в оформленні необхідних документів. Станом на кінець 2023 року сформовано перелік пропозицій, що налічує 97 виробничо - складських та офісних приміщень (від 100 до 15 000 м кв.), які пропонуються для розміщення бізнесу, що зацікавлений у переміщенні саме до Вінницької громади. Надана можливість релокованим підприємствам користуватися фінансовими інструментами підтримки, що діють у громаді, і пошуку контактів для співпраці з місцевими підприємствами. Задля інтеграції релокованого бізнесу в місцеве бізнес - середовище його представників включено до Ради підприємців при Вінницькому міському голові. З початку дії воєнного стану до кінця 2023 року до ВМТГ було релоковано 353 суб'єкти господарювання, а саме: 115 юридичних осіб та 238 ФОП. Вони в громаді створили 1 737 робочих місць.
--------------------------------------	--

При підготовці Програми на 2024-2026 роки було здійснено аналіз досвіду реалізації програм розвитку МСП в інших міських територіальних громадах України, зокрема в містах обласного значення Львові, Києві, Хмельницькому, Тернополі, Івано-Франківську, Рівному, Полтаві, Запоріжжі, Миколаєві, у містах районного значення Коломиї та Калуші Івано-Франківської області. За результатами здійсненого аналізу відібрано і проведено узагальнення найкращих прикладів розвитку підприємництва з використанням різноманітних інструментів підтримки.

Мета програми розвитку малого та середнього підприємництва Вінницької міської територіальної громади на 2024–2026 роки - побудова цілісної системи розвитку підприємництва, зокрема малого і середнього, на території Вінницької міської територіальної громади завдяки комплексу інструментів підтримки започаткування, розвитку і масштабування підприємницької діяльності, а також популяризації та заохочення підприємництва.

Відповідальний виконавець програми - Департамент економіки і інвестицій

міської ради.

За наслідками реалізації Програми планується досягти таких очікуваних результатів (якісних і кількісних):

Якісні результати:

- більш активно залучати до ведення підприємницької діяльності членів Вінницької міської територіальної громади;
- забезпечити умови для самореалізації жінок і молоді, зокрема реалізації їхніх підприємницьких ініціатив;
- створити умови для соціальної та економічної реінтеграції демобілізованих і ветеранів російсько-української війни;
- налагодити партнерство між навчальними закладами та бізнесом задля покращення якості підготовки професійних кадрів за спеціальностями, що відповідають потребам МСП;
- створити сприятливе інформаційне, адміністративне, комунікаційне середовище для реалізації кластерної моделі розвитку економіки;
- покращити місцеве регуляторне середовище для бізнесу і зменшити адміністративні витрати МСП та видатки місцевої влади на виконання місцевих регуляторних актів;
- залучити МСП до вдосконалення (запровадження, перегляду, скасування) регулювання господарських відносин як повноправного учасника формування і реалізації державної регуляторної політики;
- підтримувати прозорий і ефективний діалог між органами влади та МСП;
- створити умови для доєднання місцевого бізнес середовища до цілей Зеленого курсу Вінниці;
- створити інформаційне середовище для реалізації МСП підходів «зеленої» і «циркулярної» економіки, активізації розвитку виробництва екологічних товарів і послуг.

Кількісні результати:

- запровадити нові види фінансової підтримки МСП, які вже випробувані на практиці та мають досвід ефективного застосування, а також продовжити

застосування чинних інструментів підтримки МСП;

- створити нові об'єкти інфраструктури підтримки, які відповідають стану розвитку та потребам МСП;

- збільшити кількість суб'єктів МСП;

- збільшити кількість нових робочих місць і підвищити рівень зайнятості на суб'єктах МСП;

- збільшити податкові надходження до бюджету Вінницької міської територіальної громади від суб'єктів МСП.

Фінансування проєктів малого та середнього підприємництва, з огляду на обмеженість власних фінансових можливостей, забезпечується не тільки за рахунок бюджету Вінницької міської громади, але й за рахунок грантових коштів, коштів партнерів та інших джерел.

Завдання Програми спрямовані на реалізацію основних пріоритетів державної політики у сфері розвитку МСП, європейських принципів розвитку малого бізнесу та окремих стратегічних напрямів (намірів, пріоритетів), а також завдань КІРМ 2030 і Стратегії 3.0 та цілей Зеленого курсу Вінниці.

Програма включає шість пріоритетних завдань (напрямів діяльності та наскрізних тем розвитку підприємництва):

1. Формування галузевих кластерів.
2. Безпечне екологічне середовище для громади.
3. Нарощування людського капіталу.
4. Сприятливі політика та регулювання.
5. Доступні фінансові ресурси.
6. Розвинена інфраструктура підтримки.

При виробленні пріоритетних завдань було враховано наявні проблеми реалізації місцевої політики розвитку МСП та найбільш актуальні потреби підприємницького сектора і територіальної громади у сфері розвитку місцевої економіки.

Для досягнення мети Програми, вирішення зазначених вище проблем і виконання першочергових завдань у сфері розвитку МСП пріоритетні завдання

Програми організовано у шість основних пріоритетних завдань (напрямів діяльності та наскрізних тем розвитку підприємництва).

Напрямок «Формування галузевих кластерів» включає заходи, спрямовані на інфраструктурне, адміністративне, навчально-освітнє та інформаційно-аналітичне забезпечення і підтримку розвитку кластерів у пріоритетних галузях економіки.

Напрямок «Безпечне екологічне середовище для громади» включає заходи, які передбачають дослідження стану і можливостей створення «зелених» робочих місць в економіці громади, проведення серії навчальних тренінгів щодо реалізації в господарській діяльності підходів «циркулярної» економіки (зокрема щодо поводження та переробки промислових відходів) і надання часткової компенсації витрат на придбання обладнання для виробництва електроенергії з ВДЕ суб'єктам мікро-, малого та середнього підприємництва за рахунок коштів бюджету громади.

Напрямок «Нарощування людського капіталу» включає заходи, спрямовані на навчально-освітню підтримку розвитку підприємницьких навичок, покращення взаємодії бізнесу та ЗВО, ЗФПО і ЗП(ПТ)О з метою підвищення якості підготовки професійних кадрів для потреб МСП, інформаційно-освітнє забезпечення безбар'єрності та доступності до об'єктів торгівлі, громадського харчування і побутового обслуговування.

Напрямок «Сприятливі політика та регулювання» включає заходи, спрямовані на розширення фінансової підтримки суб'єктів МСП; покращення регуляторного середовища для ведення бізнесу і зменшення витрат МСП на виконання (дотримання) місцевих регуляторних актів; залучення МСП до здійснення регулювання господарських відносин як повноправного учасника державної регуляторної політики; вироблення концептуальних засад посилення конкурентоспроможності економіки громади.

Напрямок «Доступні фінансові ресурси» включає заходи, спрямовані на: продовження застосування наявних інструментів фінансової підтримки (зокрема часткової компенсації ЄСВ роботодавцям за новостворені робочі місця, часткової компенсації відсотків за залученими кредитами суб'єктам малого та середнього

підприємництва за рахунок коштів бюджету громади) і запровадження нового інструмента фінансової підтримки — семи різних видів ваучерів на: послуги із сертифікації (отримання свідоцтв) товарів для експорту, участь у ярмарково-виставкових заходах, маркетингові послуги, співфінансування участі в державних грантових програмах, капітальні інвестиції (обладнання) у пріоритетних галузях економіки, ІТ-рішення для бізнесу, започаткування бізнесу демобілізованими та ветеранами російсько-української війни і членами їхніх сімей, налагодження виробництва продукції подвійного призначення, а також проведення серії навчальних тренінгів із пошуку і залучення грантових коштів для започаткування та розвитку бізнесу, підготовки заявок для участі в конкурсах на отримання державних грантів і грантів міжнародних донорських організацій.

Напрямок «Розвинена інфраструктура підтримки» включає заходи, спрямовані на: формування розгалуженої інфраструктури підтримки підприємництва на території громади шляхом створення необхідних об'єктів інфраструктури (зокрема створення на базі центрального «Прозорого офісу» консультаційного центру «Офіс підприємця», міського Центру розвитку підприємництва, бізнес-інкубатора для підтримки релокованого бізнесу і стартапів, конференц-центру для бізнесу та коворкінгу для мікро- і малого бізнесу); дослідження потреб МСП (зокрема мікро- та малого бізнесу) в офісних і торгово-складських приміщеннях різного формату для ведення господарської діяльності в різних галузях (сферах) підприємництва; налагодження співпраці з Офісом (представництвом) Вінниці в столиці ЄС Брюсселі (Бельгія) та EU Business Hub за напрямом підтримки суб'єктів МСП; створення цифрового застосунку про бізнес, що веде діяльність на території громади, та перелік його товарів і послуг; забезпечення функціонування, вдосконалення та інформаційне наповнення телеграм-каналу для місцевого ділового середовища «City4Business» (C4B); організаційну та адміністративну підтримку здійснення торгових місій і бізнес-візитів суб'єктів МСП за кордон.

Реалізація пріоритетних заходів Програми здійснюється із залученням усіх зацікавлених у партнерстві сторін: виконавчих органів міської ради з установами, організаціями, бізнес-об'єднаннями та ЗВО і навчальними закладами, що діють на

території Вінницької міської територіальної громади.

Фінансування заходів Програми буде здійснюватися за рахунок коштів бюджету Вінницької міської територіальної громади в межах видатків, передбачених на відповідний фінансовий рік, коштів державного бюджету, залучених коштів міжнародних організацій і фондів підтримки підприємництва, власних коштів юридичних та фізичних осіб — співвиконавців Програми, вкладів вітчизняних та іноземних інвесторів, інших джерел фінансування, не заборонених чинним законодавством. Плановий обсяг фінансування заходів Програми затверджується щорічно та відображається в затвердженому сесією міської ради бюджеті громади на відповідний рік.

Отже, проаналізувавши програми розвитку малого та середнього підприємництва Вінницької міської територіальної громади на 2021–2023 роки та 2024–2026 роки, можемо підвести підсумки. Обидві програми демонструють наступний розвиток стратегічного підходу до підтримки малого та середнього бізнесу (МСП), акцентуючи увагу на зростанні підприємницького потенціалу громади, удосконаленні інфраструктурної підтримки, доступу до фінансових ресурсів та покращенні регуляторного середовища. Однак програма на 2024–2026 роки вирізняється більшим акцентом на впровадження сучасних тенденцій у фокусі бізнесу, зокрема «зеленої» та «циркулярної» економіки, що є відповіддю на глобальні виклики сталого розвитку та екологічної безпеки.

Програма на 2021–2023 роки мала на меті створити базу для підвищення конкурентоспроможності місцевого бізнесу через розвиток кластерної моделі, вдосконалення кадрової підготовки та підтримку інновацій. Залучення підприємців до участі у формуванні регуляторних актів і створенні нових об'єктів інфраструктури також було пріоритетом.

Загалом, програма 2024–2026 років продовжується та розширює позитивні тенденції прогресу, зосереджуючи увагу на сучасних викликах, таких як екологічна відповідальність та інтеграція Вінниці в міжнародні бізнес-процеси.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

3.1 Аналіз та перспективи створення кластеру оптової та роздрібної торгівлі у Вінницькій громаді

Вінницька область відома своєю активною підтримкою розвитку бізнесу через створення кластерних об'єднань у різних галузях. Ці кластери об'єднують компанії зі схожими або доповнюючими видами діяльності, що стимулює економічний розвиток, покращує виробничі можливості, сприяє міжнародній кооперації та ефективному розподілу ресурсів.

Один із найбільших і найстаріших кластерів області — міжнародний сільськогосподарський кластер «Дністер», заснований у 2018 році. Він об'єднує 51 компанію, що працюють у сфері сільського господарства, лісового господарства та рибальства. Цей кластер відіграє значну роль у зміцненні сільськогосподарської індустрії Вінниччини, орієнтуючись на спільні проекти, обмін досвідом та інноваційні рішення для покращення ефективності агровиробництва. «Дністер» забезпечує не лише локальні, але й міжнародні партнерські зв'язки, підвищуючи конкурентоспроможність українських агрокомпаній на глобальному ринку.

Вінницький кластер приладобудування та автоматизації, створений у 2021 році, спеціалізується на галузях промисловості, інжинірингу та наукових дослідженнях, об'єднуючи 15 компаній. Основний акцент у його діяльності робиться на розвиток інженерних і технологічних рішень для автоматизації процесів, що сприяє підвищенню продуктивності на підприємствах регіону. Також кластер займається системами безпеки, розробкою безпечного середовища, створенням систем подвійного призначення, що сприяє розвитку інноваційних технологій у безпеці. Це дає змогу не лише оптимізувати виробничі процеси, а й

забезпечувати підприємства сучасними технологічними розробками, що відповідають світовим стандартам.

Найбільший за кількістю компаній кластер у Вінницькій області — агрокластер «АГРОВІН», заснований у 2022 році, який налічує 70 компаній. Він охоплює широкий спектр агропромислової діяльності, включаючи органічне виробництво, тваринництво, агроконсалтинг, переробку харчових продуктів, виробництво органічних і мінеральних добрив, засобів захисту рослин та розчинів. Важливою частиною діяльності кластера є підтримка міжнародного партнерства, що сприяє підвищенню якості та конкурентоспроможності продукції. «АГРОВІН» також активно співпрацює з науковими установами та бере участь у навчальних проектах, допомагаючи покращити навички працівників та сприяти розвитку галузі. Особливу увагу кластер приділяє перекваліфікації ветеранів та внутрішньо переміщених осіб, що не тільки підтримує соціальну інтеграцію, але й задовольняє потребу в кваліфікованих кадрах.

Проаналізувавши основні пріоритетні завдання Програми розвитку малого та середнього підприємництва Вінницької міської територіальної громади на 2024-2026 рр., ми хочемо привернути особливу увагу формуванню галузевих кластерів громади, та запропонувати започаткувати нове кластерне об'єднання в новій галузі, яке в свою чергу надасть підтримку малим та середнім підприємствам.

Для визначення основної галузі на якій буде базуватись кластерне об'єднання, проаналізуємо кількість малих та середніх підприємств за видами економічної діяльності у Вінницькій громаді (рисунок 3.1).

За результатами економічної діяльності малих та середніх підприємств у Вінницькій громаді, ми проаналізували, що найбільшу частку займають підприємства сільського, лісового та рибного господарства, також певну частку займає охорона здоров'я та надання соціальної допомоги; оптова та роздрібна торгівля. Ми вже проаналізували, що у сфері сільського господарства та соціальної допомоги вже існують кластери по цих галузях на Вінниччині, тому ми хочемо запропонувати взяти за основну галузь нового кластерного об'єднання —

оптову та роздрібну торгівлю, яка займає 3,4% загальної кількості підприємств відповідного виду діяльності.

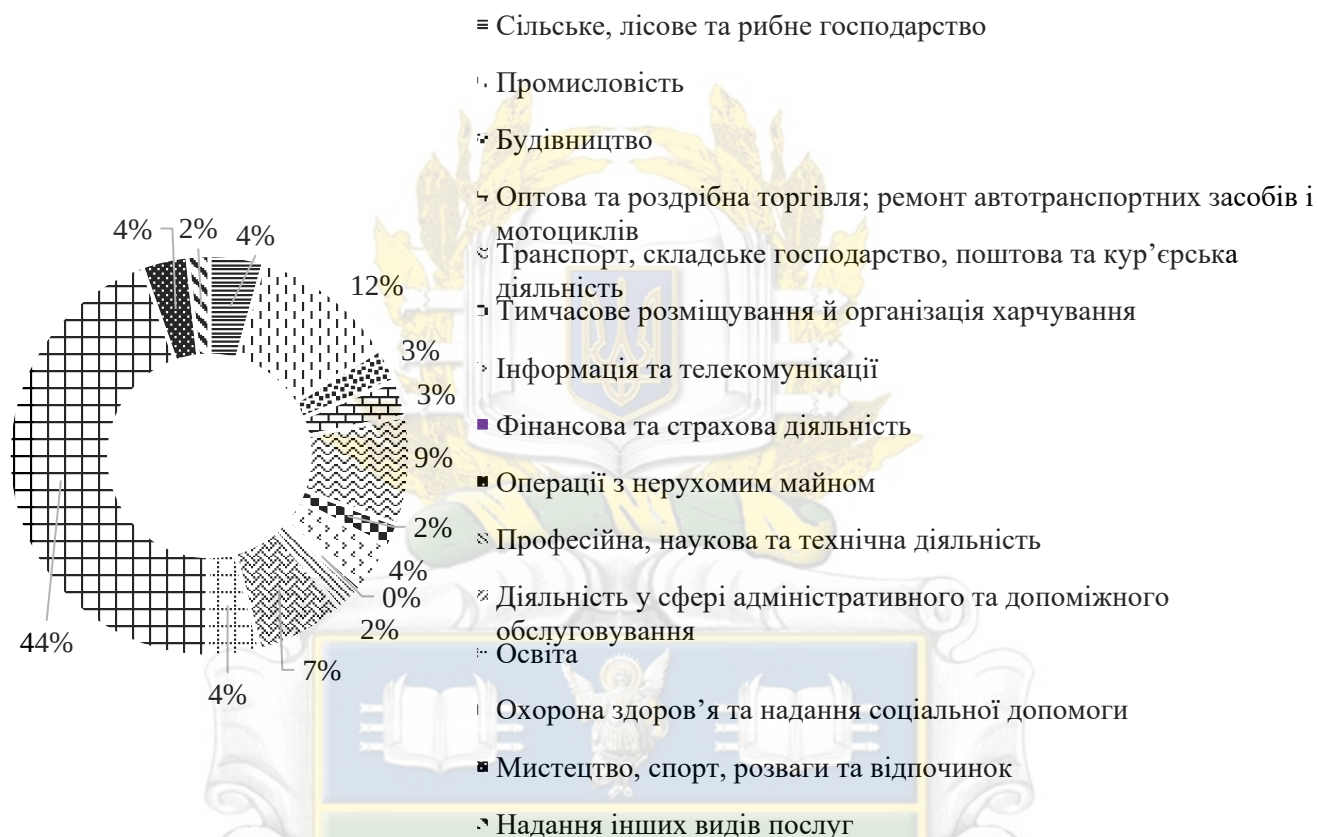

Рисунок 3.1 – Кількість середніх та малих підприємств за видами економічної діяльності у Вінницькій громаді, %

Для підвищення економічної активності та конкурентоспроможності малого та середнього бізнесу у сфері торгівлі у Вінницькій міській територіальній громаді доцільно створити новий кластерне об'єднання, яке буде орієнтоване на розвиток оптової та роздрібно торгівлі. Таке об'єднання сприятиме вдосконаленню публічного управління розвитком підприємництва та забезпечить оптимальні умови для ефективної діяльності суб'єктів малого та середнього бізнесу на місцевому рівні. Ініціатором створення цього кластера виступає Департамент економіки та інвестицій Вінницької міської ради, який має забезпечити організаційне та методологічне підґрунтя для об'єднання підприємств відповідної галузі. Нове об'єднання можна назвати – «Торговий

Альянс Вінниччини».

Основною метою створення кластера «Торговий Альянс Вінниччини» є стимулювання розвитку оптової та роздрібної торгівлі, підтримка малого та середнього бізнесу у цій галузі, а також сприяння ефективному публічному управлінню підприємницькою діяльністю в громаді. Кластер дозволить посилити взаємодію між бізнесом, освітніми установами та органами влади, що, своєю чергою, поліпшить якість та доступність торговельних послуг у громаді, підвищить стандарти обслуговування, розширить асортимент товарів та послуг, доступних населенню, та зміцнить економічну стабільність малих і середніх підприємств.

Основні напрями діяльності кластера:

- підтримка та розвиток підприємств торгівлі - забезпечення доступу до актуальної інформації про ринок, інновації у сфері торгівлі, а також підвищення кваліфікації кадрів, необхідних для успішного функціонування торговельних підприємств. Це включає навчальні програми та тренінги з ефективного ведення бізнесу, маркетингових стратегій, логістики та обслуговування клієнтів;

- оптимізація логістики та постачання - організація спільної логістичної платформи для оптимізації ланцюгів постачання. Це дозволить знизити витрати на транспорт і зберігання товарів, покращити оперативність обробки замовлень, забезпечити безперебійні поставки та покращити якість товарів, що потрапляють до кінцевого споживача;

- цифровізація торгівлі - впровадження цифрових технологій для підтримки малих і середніх підприємств у сфері торгівлі, включаючи онлайн-продажі, електронні платформи для закупівель, розвиток систем електронної комерції та маркетплейсів. Це дозволить підприємствам більш ефективно конкурувати на ринку, підвищити доступність своїх товарів для різних категорій споживачів, а також скоротити операційні витрати;

- розвиток партнерських відносин - формування стратегічних партнерств між підприємствами торгівлі, виробниками продукції, навчальними закладами, консалтинговими компаніями та інвесторами. Це допоможе в координації

діяльності підприємств, реалізації спільних проєктів, залученні нових технологій та досвіду для покращення якості обслуговування клієнтів;

- удосконалення маркетингових стратегій - надання консультацій щодо створення ефективних маркетингових стратегій, брендингу, просування товарів і послуг на внутрішньому і зовнішньому ринках. Це сприятиме підвищенню обізнаності споживачів щодо місцевих товарів та послуг, що у свою чергу зміцнить позиції підприємств на ринку.

Особлива увага в кластері приділятиметься удосконаленню публічного управління, яке забезпечить тісну взаємодію між бізнесом і місцевими органами влади, сприятиме прозорості, відкритості управлінських процесів і створить ефективні механізми підтримки підприємництва на місцевому рівні. Завдяки активній участі Департаменту економіки та інвестицій Вінницької міської ради, планується досягти наступних результатів (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1 – Методи удосконалення публічного управління під час створення кластеру «Торговий Альянс Вінниччини»

№	Метод	Опис
1	Розробка системи моніторингу та оцінки ефективності діяльності підприємств	Впровадження нової системи оцінювання дозволить регулярно відстежувати показники діяльності підприємств-членів кластера. Це стане інструментом для оперативної адаптації управлінських рішень залежно від динаміки ринку та економічної ситуації, що сприятиме сталому розвитку кластеру.
2	Спрощення адміністративних процедур	Одним із завдань кластеру є розробка та впровадження рекомендацій для спрощення бюрократичних процедур, пов'язаних із веденням бізнесу у сфері торгівлі. Зменшення кількості дозволів, оптимізація процесу реєстрації та ліцензування, спрощення процедури звітності та отримання консультацій — усе це стане частиною підтримки з боку кластера. Спрощення адміністративних бар'єрів сприятиме залученню нових підприємців до кластеру та стимулюватиме розвиток існуючого бізнесу.
3	Інтеграція електронних послуг у бізнес-середовище	Впровадження електронних сервісів для підприємців допоможе автоматизувати рутинні операції, такі як подання звітності, реєстрація підприємств, отримання консультацій і допомоги. Цифрові інструменти підвищать швидкість та ефективність обслуговування підприємців, знизять адміністративне навантаження на підприємства та зменшать витрати часу на виконання стандартних процедур.

Продовження таблиці 3.1

4	Створення партнерських платформ для взаємодії з місцевою владою	Важливим елементом удосконалення публічного управління є налагодження тісної співпраці між бізнесом та місцевою владою. Завдяки створенню платформи обговорень і партнерських зустрічей, кластер стане своєрідним містком між підприємцями та органами влади. Це дозволить бізнесу висловлювати свої потреби, а органам місцевого самоврядування — враховувати їх у процесі прийняття управлінських рішень. Обговорення нових регуляцій, оподаткування, розвитку інфраструктури та інших важливих аспектів сприятиме встановленню діалогу між владою та бізнесом.
5	Розробка та впровадження програми підтримки малого та середнього бізнесу на місцевому рівні	Кластер, у співпраці з Департаментом економіки та інвестицій, забезпечить розробку стратегічної програми розвитку, яка передбачає субсидії, гранти, податкові пільги та консультаційну підтримку для малого та середнього бізнесу у сфері торгівлі. Така програма сприятиме швидкому адаптуванню підприємців до змін у ринку, залученню інвестицій, розширенню асортименту товарів і послуг та забезпеченню стійкого розвитку галузі.
6	Підвищення кваліфікації управлінського персоналу	Департамент економіки та інвестицій Вінницької міської ради забезпечить проведення регулярних тренінгів і семінарів для керівників підприємств, де будуть обговорюватися найкращі управлінські практики, новітні методи публічного управління, сучасні підходи до фінансування, оподаткування та інноваційного розвитку. Підвищення кваліфікації керівників у сфері управління та інновацій дозволить підприємцям більш ефективно працювати на ринку, вчасно адаптуватися до змін, приймати обґрунтовані управлінські рішення.
7	Розвиток інструментів громадського контролю та зворотного зв'язку	У рамках кластеру планується запровадити механізми, що дозволять підприємцям і громадськості контролювати якість послуг, які надаються місцевою владою, а також давати зворотний зв'язок щодо ефективності впроваджуваних ініціатив. Це може включати регулярні опитування, форуми, консультаційні ради, які дадуть змогу швидко реагувати на проблеми та покращувати управлінську діяльність.

Реалізація ініціатив кластеру «Торговий Альянс Вінниччини» має привести до зміцнення конкурентоспроможності малого та середнього бізнесу в оптовій та роздрібній торгівлі через підвищення рівня обслуговування, оптимізацію витрат і поліпшення якості товарів та послуг; розширення ринкових можливостей для підприємств регіону, що включає освоєння нових ринків збуту, зокрема завдяки розвитку електронної комерції; залучення інвестицій у торгівельну галузь громади, що підвищить рівень зайнятості населення, створить додаткові робочі місця та сприятиме соціально-економічному розвитку громади.

Очікувані результати у публічному управлінні:

- покращення управлінської спроможності органів місцевої влади завдяки зворотному зв'язку та актуальній інформації від підприємців;
- зниження адміністративного навантаження на підприємців у сфері торгівлі;
- розробка цілеспрямованих програм підтримки, які відповідають реальним потребам малого та середнього бізнесу в оптовій та роздрібній торгівлі;
- формування стабільного механізму моніторингу та оцінки результатів роботи, що дозволить оперативно вносити корективи та покращувати управлінські процеси.

Отже, кластер «Торговий Альянс Вінниччини» стане важливим механізмом для сприяння розвитку малого та середнього бізнесу у сфері торгівлі. Він забезпечить тісну співпрацю між усіма зацікавленими сторонами, оптимізує процеси, знизить витрати, підвищить конкурентоспроможність підприємств, що в кінцевому результаті сприятиме сталому розвитку місцевої економіки та добробуту населення Вінницької міської територіальної громади. Кластер стане не лише інструментом для підтримки бізнесу, а й механізмом удосконалення публічного управління у Вінницькій громаді, сприяючи підвищенню прозорості, ефективності та відповідальності місцевих органів влади у сфері розвитку підприємництва.

3.2 Дорожня карта залучення фінансування для створення та розвитку кластера

Дорожня карта залучення фінансування для створення та розвитку кластера «Торговий Альянс Вінниччини» спрямована на забезпечення стійкого фінансування з метою розвитку малого та середнього підприємництва у сфері оптової та роздрібно торгівлі Вінницької громади. Враховуючи, що ініціатором

проєкту є Департамент економіки та інвестицій Вінницької міської ради, основна мета дорожньої карти — визначити ключові етапи, джерела фінансування та стратегії для підтримки кластеру в рамках Програми розвитку малого та середнього підприємництва Вінницької міської територіальної громади на 2024-2026 роки.

Головна мета дорожньої карти — залучити необхідне фінансування для забезпечення створення, функціонування та розвитку кластера «Торговий Альянс Вінниччини», зосереджуючи увагу на наступних завданнях:

- розробка стратегії та цільової моделі фінансування кластеру;
- ідентифікація доступних джерел фінансування на регіональному, національному та міжнародному рівнях;
- побудова ефективної взаємодії між органами державної влади, міжнародними фондами, бізнес-структурами та потенційними інвесторами.

Етап 1. Планування та розробка проєктної документації - на цьому етапі важливо розробити проєктну документацію, яка містить детальний опис кластера, очікувані результати, обґрунтування значущості для регіону та визначення потенційних джерел фінансування. Департамент економіки та інвестицій Вінницької міської ради бере на себе відповідальність за координацію підготовчих робіт.

Основні джерела фінансування – бюджетні кошти міської громади, виділення коштів на попередній етап реалізації (проєктна документація, адміністративні витрати); міжнародні гранти та технічну допомогу - гранти від міжнародних донорів, таких як GIZ, USAID, можуть бути залучені для підготовки проєктної документації та проведення консультацій з експертами.

Етап 2. Залучення інвестицій та грантів для стартового фінансування – після створення проєктної документації та затвердження концепції кластера, основною метою є забезпечення стартового фінансування для організаційного запуску кластеру. Департамент економіки та інвестицій Вінницької міської ради подає заявки на грантові програми і звертається до міжнародних донорів для отримання підтримки.

Джерела фінансування - державні програми розвитку регіональної економіки, Програми Міністерства економіки України, спрямовані на розвиток малого та середнього бізнесу, можуть забезпечити субсидії для стартових потреб. Європейські програми розвитку підприємництва - Програми ЄС, такі як COSME, Horizon Europe та «EU4Business», мають можливості надання грантів для новостворених кластерів, особливо в сферах малого та середнього бізнесу. Програма «Фонд підтримки регіонального розвитку» - цільове фінансування для підтримки нових ініціатив у сфері підприємництва.

Етап 3. Побудова інфраструктури та створення цифрової платформи кластеру – одним із важливих етапів є розвиток інфраструктури кластера, включаючи офісні приміщення, торговельні та дистрибуційні майданчики, навчальні центри, а також розробка цифрової платформи для координації учасників кластеру.

Джерела фінансування – підтримка регіонального бюджету, регіональний бюджет може виділити часткове фінансування для розвитку фізичної інфраструктури кластера, зокрема, оренду або будівництво приміщень для роботи підприємств у складі кластера. Приватні інвестиції від великих учасників ринку, запропонувати учасникам кластеру фінансування цифрових рішень у вигляді спільних інвестицій. Грантові програми для цифровізації, гранти на цифровізацію бізнес-процесів можна отримати через програми USAID, ЄБРР, а також через місцеві ініціативи, що підтримують створення цифрових платформ і систем управління кластером.

Етап 4. Розвиток людського капіталу та навчальних програм - Департамент економіки та інвестицій Вінницької міської ради ініціює проведення навчальних семінарів, воркшопів, тренінгів та програм перекваліфікації для учасників кластеру з метою розвитку професійних навичок і компетенцій.

Основні джерела фінансування - гранти для навчання та перекваліфікації, програми, такі як ERASMUS+, можуть фінансувати освітні проєкти, орієнтовані на перекваліфікацію працівників для підвищення їхньої професійної компетентності. Партнерські угоди з університетами та освітніми установами,

залучення місцевих університетів та освітніх установ до співпраці у розробці навчальних програм.

Етап 5. Впровадження маркетингової та інноваційної стратегії - забезпечення популярності кластера та зростання кількості його учасників розробляється маркетингова стратегія, що охоплює брендування кластера, активне просування, створення партнерських відносин з бізнесом і державними установами.

Джерела фінансування – бюджетні кошти на розвиток бізнес-середовища, часткове фінансування може бути залучене з міського бюджету, що підтримує програми на зміцнення бізнес-середовища. Гранти для інноваційних та маркетингових рішень, програми, що сприяють розробці маркетингових стратегій та інноваційних ініціатив, таких як EBRD Small Business Support, можуть стати джерелом фінансування для впровадження сучасних рішень у діяльності кластеру.

На завершальних етапах діяльності кластеру необхідно проводити регулярний моніторинг ефективності залученого фінансування, оцінку досягнення запланованих цілей, а також створення механізмів забезпечення стійкості фінансування. Департамент економіки та інвестицій Вінницької міської ради повинен здійснювати постійний моніторинг фінансових витрат та оцінку ефективності реалізованих заходів, забезпечуючи прозору звітність перед фінансовими донорами та інвесторами. А залучення коштів від приватних інвесторів та постійне оновлення партнерських угод з бізнесом та організаціями громадянського суспільства дозволять підтримувати діяльність кластеру на стабільній основі.

Дорожня карта фінансування створення і розвитку кластера «Торговий Альянс Вінниччини» окреслює чіткі етапи та джерела залучення коштів для забезпечення успішної реалізації ініціативи.

Отже, в умовах динамічного розвитку малого та середнього бізнесу, створення кластера «Торговий Альянс Вінниччини» у Вінницькій міській територіальній громаді є стратегічно обґрунтованим і необхідним кроком. Аналізуючи значний внесок малого та середнього підприємництва в економіку

регіону, стає очевидним, що сектор оптової та роздрібної торгівлі потребує скоординованого підходу, який дозволить бізнесам не лише виживати, але й розвиватися в умовах конкуренції. Ініціатива Департаменту економіки та інвестицій Вінницької міської ради з підтримки кластерного розвитку як частини Програми розвитку підприємництва Вінницької міської територіальної громади на 2024-2026 роки є своєчасною та відповідає викликам і потребам сучасної економіки регіону.

Впровадження кластера має на меті посилити позиції малого і середнього бізнесу через надання їм доступу до ресурсів, обміну знаннями, підвищення конкурентоспроможності та виходу на нові ринки. Кластерна структура дозволяє зосередити увагу на потребах бізнесів у сфері торгівлі, створити підтримуючу екосистему, яка сприяє розвитку бізнес-процесів, залученню інноваційних технологій і розвитку людського капіталу. Через створення платформи для взаємодії та співпраці, підприємства отримають можливість оптимізувати процеси, підвищити ефективність постачання товарів і послуг, вдосконалити бізнес-моделі та знизити операційні витрати завдяки спільній діяльності.

Ефективність впровадження кластера полягає також у тому, що через кластерну організацію можна значно покращити управління розвитком малого та середнього бізнесу на місцевому рівні. Департамент економіки та інвестицій Вінницької міської ради отримає можливість вести більш централізований контроль і моніторинг діяльності підприємств, оперативно реагувати на потреби бізнесу, координувати інвестиційні програми та стимулювати розвиток інфраструктури торгівлі у Вінницькій громаді. Це дозволить не лише вирішувати поточні проблеми бізнесу, а й закласти фундамент для довгострокового розвитку підприємництва в регіоні.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

За результатами проведеного дослідження можна зроби наступні висновки:

1. Малий та середній бізнес є невід'ємною частиною ринкової економіки. Ці сектори допомагають вирішувати важливі соціально-економічні питання та сприяють розвитку науково-технічного прогресу. Вони формують основу середнього класу, створюють конкурентне середовище та забезпечують ринок споживчими товарами й послугами. Малий бізнес має здатність швидко окуповуватися, оперативно реагувати на зміни ринкових умов, створювати нові робочі місця та поглинати надлишкову робочу силу.

Наразі стан малого та середнього бізнесу в Україні залишається на недостатньо високому рівні. Це зумовлено складною соціально-економічною ситуацією, загостренням політичної та економічної кризи, а також воєнними подіями в країні.

2. Дослідження теми кваліфікаційної роботи проводилося за матеріалами Департаменту економіки і інвестицій Вінницької міської ради. Під час аналізу організаційно-економічної характеристики органу місцевої влади було розглянуто формування загального фонду Вінницької міської територіальної громади. За результатами показників бачимо, що загальна сума власних та закріплених доходів за перший квартал 2023 року склала 819,4 млн грн, що на 28,6% більше порівняно з аналогічним періодом 2022 року. Водночас, обсяг офіційних трансфертів на кінець звітного періоду становив 158,7 млн грн, що на 22,2% менше, ніж у минулому році.

3. Досліджено основні завдання департаменту економіки та інвестицій та організаційну структуру. Загальна кількість працівників органу виконавчої влади становить – 30 чоловік. Проаналізовано кількість МСП які наявні у Вінницькій територіальній громаді. З усіх підприємств, щодо яких наявні відомості, 12 підприємств належать до категорії великих, і у 2022 році вони прозвітували про 14 348 штатних працівників; решта штатних працівників підприємств — 52 917

осіб — станом на кінець 2022 року були працівниками малих і середніх підприємств, при цьому мікропідприємства налічували 8 281 штатного працівника.

4. Проаналізовано проведені роботи та заходи Департаменту економіки та інвестицій які були заплановані в Програмі розвитку малого та середнього підприємництва Вінницької міської територіальної громади на 2021-2023 роки.

5. Розглянуто Програму розвитку малого та середнього підприємництва Вінницької міської територіальної громади на 2024–2026 роки. Основна мета якої - створення комплексної системи підтримки підприємництва, особливо малого та середнього, на території Вінницької міської територіальної громади, яка включає інструменти для старту, зростання та розширення бізнесу, а також сприяння популяризації підприємницької діяльності. Відповідальний виконавець програми - Департамент економіки і інвестицій міської ради.

6. Запропоновано, привернути особливу увагу формуванню галузевих кластерів області, та запропонувати започаткувати нове кластерне об'єднання в новій галузі, яке в свою чергу надасть підтримку малими та середній підприємствам відповідно до Програми розвитку малого та середнього підприємництва Вінницької міської територіальної громади на 2024–2026 роки.

7. Запропоновано створити нове кластерне об'єднання, основною галузю якого буде оптова та роздрібна торгівля. Основною метою створення кластера «Торговий Альянс Вінниччини» є стимулювання розвитку оптової та роздрібно торгівлі, підтримка малого та середнього бізнесу у цій галузі, а також сприяння ефективному публічному управлінню підприємницькою діяльністю в регіоні.

8. Розроблено, дорожню карту залучення фінансування для створення та розвитку кластера «Торговий Альянс Вінниччини» яка спрямована на забезпечення стійкого фінансування з метою розвитку малого та середнього підприємництва у сфері оптової та роздрібно торгівлі Вінницької громади. Основними джерелами фінансування є бюджетні кошти , гранти та інші. Підтримка кластеру на рівні міжнародних організацій та програм, таких як COSME, Horizon Europe та EU4Business, відкриває перспективи залучення

додаткових інвестицій та грантових коштів. Це забезпечить стаке фінансування для розвитку учасників кластеру, дозволяючи їм інвестувати в інновації, дослідження ринків та інтеграцію з іноземними партнерами. Завдяки цьому Вінницька область зможе посилити свою економічну привабливість та залучити нових інвесторів, а підприємства регіону отримають можливість конкурувати на рівні з європейськими компаніями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. . Tambovceva, T. T., Melnyk, L. Hr., Dehtyarova, I. B., Nikolaev, S. O. Circular Economy: Tendencies and Development Perspectives // Mechanism of Economic Regulation. 2021. № 2. P. 33-42. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/85156>
2. Chorna N. P., Chornyi R. S., Shandruk S. K. Socioeconomic development of Ukraine: new challenges and threats. Науковий вісник Полісся. 2018. № 1. Ч. 1. С. 100-107.
3. Europe and Central Asia Macro Poverty Outlook : Country-by-Country Analysis and Projections for the Developing World. World Bank, 2022. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/37978>.
4. Hordei O., Patsai B. Priority directions of the financial support of the population's living standards in Ukraine. University Economic Bulletin. 2018. No. 37 36/1. P. 275-285
5. Hrytsenko P., Voronenko V., Kovalenko Ye., Kurman T., Omelianenko V. Assessment of the development of innovation activities in the regions: Case of Ukraine. Problems and Perspectives in Management. 2021. 19(4). P. 77-88. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/85729> (SCOPUS)
6. Kovalov, B., Karintseva, O., Kharchenko, M., Khymchenko, Y., & Tarasov, V. (2023). Methods of evaluating digitization and digital transformation of business and economy: the experience of OECD and EU countries. Економіка розвитку систем, 5(1), 18-25. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/91585>
7. Lukash, O. A., Derev`yanko, Y. M., Kozlov, D. V., Mukorez, A. I. Regional Economic Development in The Context of the COVID-19 Pandemic and the Economic Crisis // Mechanism of Economic Regulation. 2021. № 1. P. 99-107. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/84026>
8. Nesterenko V., Dolhosheieva O., Kirilieva A., Voronenko V., Hrytsenko P. «Green» vector of the economic development of the country. Mechanism of Economic

Regulation. 2021. № 3. С. 82-90. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/87533>

9. Small and Medium Enterprises (SMEs). Finance Improving SMEs' access to finance and finding innovative solutions to unlock sources of capital. World Bank, 2022. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/smefinance>

10. Sotnyk, I. M., Matsenko, O. M., Popov, V. S., Martymianov, A. S. Ensuring the Economic Competitiveness of Small Green Energy Projects // Mechanism of Economic Regulation. 2021. № 1. Р. 28-40. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/84021>

11. Берницька Д. І. Дослідження процесів розвитку малого і середнього бізнесу: зарубіжний досвід. Економічний форум. – 2019. – № 2. – С. 4-12

12. Бізнес відновив позитивні оцінки своєї діяльності у березні 2024 року — опитування НБУ URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/novini/biznesvidnoviv-pozitivni-ocinki-svoei-dialnosti-u-berezni-2024-roku-opituvanna-nbu>

13. Вороненко В. І. Обґрунтування напрямів розвитку сонячної енергетики для України. Енергоефективність та відновлювальна енергетика в Україні: проблеми управління. 2019.

14. Гордей О. Д., Миркун Б. А. Сучасний стан соціального та економічного розвитку України. Бізнес Інформ. 2019. №10. С. 151–157.

15. Гриценко П., Коваленко Є., Вороненко В., Смакоуз А., Степаненко Є. Аналіз дефініції «зміни» як економічної категорії. Механізм регулювання економіки, (1 (91), 92-98. URL: <https://doi.org/10.21272/mer.2021.91.07>

16. Дяченко, А. В., Карінцева, О. І., Тарасенко, С. В., Харченко, М. О., Мазін, Ю. О., Кисильова, К. С. Формування інноваційного інструментарію економічної політики в умовах розвитку світової економічної кризи 2019- 2020 рр. в Україні. Механізм регулювання економіки. 2021. № 3. С. 21-40. URL: <https://doi.org/10.21272/mer.2021.93.02>
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/85737>

17. Дячун О. Стимулювання розвитку підприємництва в Україні в контексті європейських стандартів. Нарощування фінансово-економічного потенціалу

суб'єктів економічних відносин як основа поступального розвитку територіально-господарських систем. 2021. С. 85–89.

18. Економіка і бізнес : підручник / за ред. Л. Г. Мельника, О. І. Карінцевої. Суми : Університетська книга, 2021. 316 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83721>

19. Економіка їде на захід: як рятується український бізнес від війни. 2022 URL: https://lb.ua/economics/2022/05/11/516454_ekonomika_ide_zahid_yak_ryatuietsya.htm l.

20. Законодавство України: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

21. Капітан В.О. Зарубіжний досвід формування державної стратегії розвитку малого бізнесу задля забезпечення зайнятості населення. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 4. С. 115-119.

22. Карінцева, О. І., Харченко, М. О., Пономарьова, Г. С. Підвищення ефективності бізнес-процесів на виробничому підприємстві/ Механізм регулювання економіки. 2020. № 4. С. 58-69. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83754>

23. Класифікатор організаційно-правових форм господарювання URL: <https://buhgalter911.com/uk/spravochniki/klassifikatory/kopfg/>

24. Круглов В. В. Розвиток малого та середнього бізнесу в умовах воєнного стану. Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної «Економікоправові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи», Одеса, 23-24 вересня 2022 р. С. 440-442.

25. Кувік В. М. Шляхи імплементації зарубіжного досвіду розробки стратегій управління розвитком малого та середнього бізнесу. Наукові перспективи. 2024. № 1(43). С.456-468.

26. Л. С. Безугла. Державна підтримка малого та середнього бізнесу за допомогою організаційно-маркетингових заходів URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3479>

27. Л. С. Безугла. Державна підтримка малого та середнього бізнесу за допомогою організаційно-маркетингових заходів. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3479>

28. Лукаш, О., Дерев'янка, Ю., Васильєва, Т., & Танащук, М. Формування конкурентного середовища у освітньому просторі: роль освітніх провайдерів. Механізм регулювання економіки, 2022. (3-4(97-98), 31-39. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/90532>

29. Марченко М. О. Деякі аспекти цифрової трансформації малих та середніх підприємств: аналіз зарубіжного досвіду. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2022. № 12. С. 15-19.

30. Матеріал з порталу виконавчої влади «Урядовий портал» URL: <http://www.kmu.gov.ua>

31. Мельник, Л., Ковальов, Б.. Проривні технології в економіці і бізнесі (Досвід ЄС та практика України у світлі III, IV, і V промислових революцій. Сумський державний університет, 2020. с. 180. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/79621>

32. Офіційний сайт Вінницької міської ради - <https://www.vmr.gov.ua/default.aspx>

33. Податковий кодекс України : Закон України № 2755-VI від 02.12.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#top>

34. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України № 2120-IX від 15.03.2022 р. URL: <https://cutt.ly/xKXFOTC>.

35. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України № 2120-IX від 15.03.2022 р. URL: <https://cutt.ly/xKXFOTC>.

36. Середній бізнес в Україні: Terra incognita чи «схований» Mittelstand

URL: http://www.ier.com.ua/files/Projects/2023/TDF__Medium_Business_Report_30.01.2024_UKR_.pdf

37. Сотник І. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність. 2018. – 572 с.
URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80114>

38. Статистичні дані Державної служби статистики України URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnasel_u.htm

39. Стрілець В. Ю. Зарубіжний досвід кредитування малого бізнесу. Бізнес Інформ. 2019. № 3. С. 44-50

40. Стрілець В.Ю. Забезпечення розвитку малих підприємств: теорія, методологія, практика. Полтава. 2019. С. 457.

41. Сучасні тренди економічного розвитку. Книга 2: Кращі практики ЄС для сестейного розвитку : навч. посіб, 2022. 608 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/91527>

42. Тенденції тіньової економіки: Міністерство економіки України URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>

43. Україна у цифрах статистичний збірник / Державний комітет статистики України. Київ, 2021. С. 95-120

44. Український бізнес під час війни: реальна аналітика та перспективи на майбутнє у 2024 році URL: <https://finstream.ua/ukrayinskyj-biznes-pid-chasvijny-analityka/>

45. Циброва А. Роль електронної комерції в розвитку національної економіки. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. №29 Ч. 2. С. 21-29.